Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 12 ФЕВРАЛЬ, 1987 ШУ. ★ № 19 (7365). ★ Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

1987 шера 27 январера СССР Лакхехьарча Совета УказагIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо дукха бераш даьча зоаношта «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай, цу даькъе, районашка: Гудермесски — 28, Надтеречни — 18, Наурски — 11, Сунженски — 35, Урус-Мартановски — 39, Шалински — 22, Октябрьски — 2, Заводской — 5.

* * *

1987 шера 30 январерчa СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа халкъа боахаме, Iилман даькъе, культуре, халкъа дешаре, унахцIено лораеча, паччахьалкхен учрежденешка общественни организацешка дуккхача шерашка хьинаре къахьегарах республика болхлойи гIулакхерча наьхеи йоккхача группана «Къахьегама ветеран» яха медалаш еннай, цу даькъе, районашка: Ачхой-Мартановски — 7, Грозненски — 61, Гудермесски — 12, Малгобекски — 51, Урус-Мартановски — 21, Шалински — 71, Шелковски — 32, Октябрьски — 121, Заводской — 379, Старопромысловски — 52.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

КПСС ЦК январьски (1987 ш.) Пленума решенешта хьинаре къахьегарца жоп а луш, толамаш доахаш хьайоагIа укх шера Грозненски электромеханически завода коллектив. Январь бетта планал совгIа цо потребителашка ехкай 74 эзар сома маьха продукци. Потребителашта поставкаш яреи нормативно-цIена продукци арахецареи заданех лоархIабаьб завода болхлой. Цар чIоагIа йоакхо ю халкъа эша товараш дукхагIа арахецара. Цу даькъе дика кайоалаш чакхбаьккхар дIабаха бутт. Планал совгIа уж арахийцар 6,2 эзар сома маьха.

Доал дарен кулгалдарен кердача методагIа къахьега йолаеннача завода цехех я участкаех цхьаккха яц ше тIайийца декхараш тIехкхоачаш ца деш. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Казак Николайи Пожидаев Александри керте латтача электронно-монтажни и литейно-механически цехий коллективаш.

* * *

Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача цIейна сийленца накъабахара яхь йоаржаьй «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода болхлоша. Продукци маьхалъяккхара января плани потребителашта поставкаш яра задании толамца кхоачашъяьй цар.

Уж толамаш доахача хьинаре дакъа лоацаш бIаьш болхлой ба укхаза. Царех ба радиомонтажникаш Новицкая Валентина, Егорова Римма, электромонтажник Стрельников Сергей, кхыбараш.

Деша дай бац

ДIадахача шера дукхагIдолча бетташка тIехьаюсаш чакхъяьлар Грозненски швейни производствени объединене коллектив. Цунах йоаггIаш йола вывод а яь, шийтталагIча пятилетка шоллагIча шера план хьалха кхоачашъяра денна дош дизза чакхдаккхара шоай ерригa таронаши кхоачамаши оарцагIдаьхадац объединене кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша. ДIабахача январь бетта план низткъа кхоачашъяь яле а, тIайийцача декхарий дукхагIйолча пунктех лоархIабаьбац объединене хIамаш тегараш.

Шоай коллективай къахьегами болхлошта юкъера социалистически яхьи во вIаштIехьа а яьккха, тIайийца декхараш меттел, товарни продукци арахецара январь бетта план а 50 процент мара кхоачаш ца еш йисай М. Балаева кулгалдеча Мужечерча кхоалагIча филиалеи Р. Сулиев керте латтача Веденски филиалеи хIамаш тегарий коллективаш. Цар ара ца хецаш йиса продукци итташ эзараш сомий маьха я. Кхы дикагIа дац Баудинов Iаладин Баудинович керте латтача Новогрозненски ворхIлагIчеи бархIлагIчеи филиалий коллективай производствени хьокхамаш а. Царех хIара филиала хIамаш тегача мотористкаша дIабахача бетта хьа ца деш дисад итт-итт эзар берий барзкъа.

Иштта во болх беш я Яндарбиев Алхазури Грачева Ефалия Павловнаи керте латтача йиъългIчеи ялхлагIчеи цехий коллективаш.

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода полиэтилен арахецача № 131 йолча цеха химикаша ханал хьалха рапорт делар январь бетта план кхоачашъярах. Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, балха тIа белгалбаьнна итташ болхлой ба укхаза. Царех ва смена начальник Линев Иван, аппаратчик Юсупова Зара, вокккхагIвола аппаратчик Гаглоев Левтр, кхыбараш. Цар овсаре къахьегарал совгIа, даим нийса лелаю технологически режим, цкъа шоай бехкагIа балха тIа хьовзам хилийтабац.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) смена начальник И. Линев, аппаратчик З. Юсупова, вокккхагIвола аппаратчик Л. Гаглоев.

С. АЛИХАНОВА сурт.

ГОТА БАЛХАШТА КИЙЧО ЕШ

Гота балхаш ший ханнахьа дIадоладара тIатеIIа кийчо еш ба тха района кхаш леладераш. Укх Iан деношка техника тоаяра къаьстта а теркам тIабахийтаб. ХIаьта из ма хулла сихагIеи тешамегIеи тоаяра сунженций инициатива хьал а лаьца. ДIадахача шера йиъълагIча квартале тракторaш, комбайнаш, автомашинаш тоаяра план-график 25 декабре, тIехьаювзаш йола инвентарь 27 декабре кийчон мугIаре дIаоттае, хIаьта ерригa техника укх шера 23 февраль хьатIакхоачаш тоаяь яккха декхар тIайийцар. ЛаьрхIар кхоачашдара соахка гурахьа денз ерригa таронаш оарцагIъяьхa шоай низ дIакхоачар деш къахьегаш хьа а боагIа, хIаьта толамаш а доах.

Масала, трактораш тоаяра — 110 процент, ялат чуийдеш йола комбайнаш — 139, мухь кхухьа автомашинаш — 106 процент кхоачашйир соахкара йиълагIча квартала план-график. ЛийрхxIача хана кийчон мугIаре дIаоттайир ерригa тIехьаювзаш йола инвентарь а.

Дика дIадоладаьд района совхозий мехмастерской къахьегамхоша. механизаторашa карара шу а. ХIаьта цхьоалагIча квартала планагIа 108 трактор, 69 автомобиль, кхашка органически минеральни удобренеш дIахьа йоаржаю. 25 лазараштеи зене йолча садоахача хIамаштеи духьала молхаш етташ йола 30 агрегат, кхы тайпа техника тоае езаш ба ремонтникаш.

Района къахьегамхоша соахкеи укх шера январь беттеи даьр дIалаьрхIача, бIаьстан балхаш дIадоладара машинно-тракторни парк дукха хIама ца эшаш 90 процент кийча я. Ерригa трактораш тоаяь яргъя 23 февраль хьатIаотташ.

ТIайийца социалистически декхараш кхоачашдеча къаьстта дика хьокхамаш гойт «Назрановский» совхоза ремонтникаша (керттера инженер А. Бархaноев, мехмастерске заведующи М. Евлоев). Цар машинно-тракторни парк 96 процент кийча я.

ТIехьаювзаш йола инвентарь тоаяра цу боахаме яьржа хиннача социалистически яхье котало М. Абадиева кулгалдеча Наьсар-Кертерча бригадо яьккхар, — ханагa диллача цул дукха тIехьайисанзар М-Б. Плиев кертте латта Пхьилекъонгий-Юртара бригада а.

Иштта уж толамаш даха новкъостал даьраш эгтара хьалха мехмастерске къахьегамхой ба. Царна юкъе къаьстта а белгалбаха беза токарь М. Газдиев, мотораш тоадеш вола М. Тохов. ХIаьта М. Газдиева хьаю оатхалаш заводе яьрех къоастае йиш хилац, раьза ба механизатораш М. Тохова тоадеча моторашта. Юкъера лаьрхIача балха норма 135—140 процент кхоачаш ца еш ди а дIадахийтац царех хIаране.

Дукха дика гIулакхаш де карагIдаьннад «Экажевский» совхоза къахьегамхошта а. Техника тоаяра план-график тIехкхоачашъеш хьабоагIа уж.

КIезига бац цу боахаме хьаьнала къахьега нах. ХIаьта царна юкъера хьакъоаставанза варгвац Костоев Увайс. Аьшкапхьар хиларал совгIа, цо хийцца кхоачашду вулканизаторашка, слесара балхаш. Хьа мел дер тешаме а ду.

Дикача дешаща белгалъяккха еза «Маяк» яхача совхоза Аушев Бембулата кулгалду бригада а. Гота балхаш дIадоладара ерригa а техника кийча я цун.

Бокха теркам тIабохийт районе къона механизатораш кийчбара а. Цу гIулакха лаьрхIа вIашагIъехка курсаш я ерригача совхозашка. Цига дешаш 87 саг ва хIанз. Техниках кхы а эффективнегIа пайда эцара новкъостал дергда цар.

Шоай балха говзал лакхъеш ба кхаш леладераш а. Агрономически курсашка царна хьех интенсивни технологех юртбоахама культураш кхееш маца, малагIа, мишта балхаш де деза.

С. ТУМГОЕВ, Назрановски РАПО керттера инженер.

НОВ. Ш. Ш. ВАЙСТУБА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ РАЦИОНАЛИЗАТОР» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Рационализаторски балха тIа дика хIамаш карагIдувларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи лойла Вайстуб Шахни Шимоновича — «Красный молот» завода болат лоаладеча цеха начальника заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 2 февраль.

ИЗДАТЕЛЬСТВАЙ, ПОЛИГРАФЕ, КНИЖНИ ТОРГОВЛЕ ГIУЛАКХАШТА ЙОЛЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА УПРАВЛЕНЕХ ИЗДАТЕЛЬСТВАЙ, ПОЛИГРАФЕ, КНИЖНИ ТОРГОВЛЕ ГIУЛАКХАШТА ЙОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТ ЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

издательствай, полиграфе, книжни торговле гIулакхашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Управленех издательствай, полиграфе, книжни торговле гIулакхашта йола Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен комитет е.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный
1987 шера 9 январь.

НОВ. В. Ф. ШАНИН ИЗДАТЕЛЬСТВАЙ, ПОЛИГРАФЕ, КНИЖНИ ТОРГОВЛЕ ГIУЛАКХАШТА ЙОЛЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

нов. Шанин Владимир Федорович издательствай, полиграфе, книжни торговле гIулакхашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен комитета председателалла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 9 февраль.

ХЬАЛКХЕБЕ ПАТРИОТАШ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

Областной партийни организаце актива собранера

Хьалха хоам баь ма хиллара, укх шера 7-ча феврале Грозне хилар Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце актива собрани. «Республика къахьегамхошта идейно-политически а интернациональни а кхетам лулга дIахо чIоагIдара хьакъехьарча областной партийни организаце декхарех» доклад йир обкома хьалхарча секретара **В. К. Фотеева.**

Цо аьлар:

Дукха ха йоацщаш хиннача КПСС ЦК январски Пленуме къаьстта чIоагIа белгалдаьккхар вай къовсам дIаболабаь йола негативни явленеши деформацеши гучаювлаш хилар къамаша вIаши гIулакхаш леладеча сфере, цига хIанз а шоаш хоайолийташ я местничество, къама ший гома чугIерташ хилара тенденцеш, къаман сонтала оамалаш. Вай гучадаха деза идейно-политически балха тIа Центральни Комитето белгалдаьхача кхоачамбоацарий бахьанаши овлаши, къахьегамхошта кхетам балара дерригa гIулакх тоадара наькъаш белгалде деза.

Цкъарчоа хьежача бехкбе йиш яц Нохч-ГIалгIайчен партийни комитеташа республике бахача наха идейно-политически кхетам балара дешашта теркам тIабахийтац аьнна. Духхьал укх тIеххьарча шин шера КПСС обкома бюроси секретариатои дийцад идеологически балхах дола 80 гаргга дош. Итташ соцамаш тIайийцад парте райкомаша. Йийшай эзараш лекцеши докладаши, вIашагIъехкай интернациональни доттагIала бIаьш клубаш, атеистически кружокаш, массе моттигашка оттаяьй мероприятей планаш.

Цхьабакъда, вайна ца гуш дац чакхбоахача балхах доаггIаш дар хьа ца хулилга. Ира а долаш дусащ да республике дина хьал, национализм, кхааш ийдар, спекуляци, жуккаргал, къахьеганза йолча доходех баха гIертар санна йола антиподаш гучаювла моттигаш нийслу.

Вай беча кхетама балха тIа нийслу ледарлонаш я уж эггара хьалха. Баха нах социально-экономически а духовни а дегIакхувлара ерригач комплекса кхыча декхарех хаьда дуккхача шерашка лелаю республике интернациональнии атеистически кхетам лулга вIаштIехьбаккхара процесс. Из бахьан долаш интернациональнии атеистически кхетам лулга эргадаккхара специфика харцахаь кхетаю идеологически активо. Бахача наьха вахара хьисапа кIезига влияни еш да вай республике деш дар. хIана аьлча цо чулацац наьха къахьегама оагIув. Цу цхьан ханна эсала кхоачашду сакхетаме холуш хиланза даргдоаца хувцамаш хулийтаргдола къахьегамхой культура юкъара боарам айбара декхар. Ца зувш дита йиш яц къахьегамхошта идейно-политически кхетам луча дакъа лацара дукха бола кулгалхой-коммунисташ, бокъонца аьлча, юстара латтилга.

Вай ца зувш йита йиш яц берригача вай идеологически балха зе деш, республика нравственни унахцIенонна Iаткъаш йола кхыйола проблема а. Дувцаш дар да НГIАССР бахача нахах диълагIа дакъа гаргга бараш общественни производстве болх беш ца хиларах. Цу тайпара хьал оттарах хьахул цIенхашттара экономически, социальни а политически а тIехьаленаш. Дукха баха нах болх беш ца хилар Iаткъаш да общественни къахьегама овсарлен боарам тIехьабусаш хилара, вахара хьал-таро дегIаухилга юхатетт цо, къахьеганза йола доходаш яра, жуккаргал леладара, тIахьожам боацаш кхычахьа балхашка ухилга лаьгI ца далийтара гIо ду. Болх ца беш бола нах хилар бахьан долаш хьахиннад потребительски уйлаш йолаш, феодально-тайпови ширдаьнна гIулакхаш доахкаш, дина Iоткъама дукхагIча даькъе кIалбиса болаш нах хилар.

Къахьега могаш бола нах берригаш балха дIатарбелга лоархIамегIа дола политически декхар санна а лоархIаш, парте обкомои НГIАССР Министрий Советои соахка оттаяьй бIарччача республике хинна ца Iеш, хIара городе а районе а чакхдаха дезача гIулакхий хаьдда программа, хIанзза а XII пятилетке овлангара денз дола хувцамаш дара декхар а оттадеш. Нах балха дIатарбара боарам лакхбелга эггара хьалха кхоачашде лерхIаш да йолаш йолча производственни потенциалах пайда нйбелга тоадара, оборудоване балха сменноста коэффициент лакхъяра, цIагIа къахьегилга шердара, районашка моттигерчеи яйгачеи промышленноста филиалаш вIашагIйохкара, дезала подряд шерра юкъекхувлара чотагIа. Цул совгIа лерхIаш да республике хьалха ца хинна керда предприятеш хьалъе, промышленни производства бIарчча отраслаш вIашагIйохка.

Цунца цхьана теркалде дезаш да: цкъа-дале, мехка экономикана Нохч-ГIалгIай АССР юкъекхухьа дакъа алсамдаккхар, промышленни производства боарамаш ах миллиард сома маьха дегIайоагIилга Iалаш а деш; шоллагIа-дале, 70—75 эзар саг кхы тIа къахьегама юкъеозар, хIаьта кхозлагIа-дале, из боккха лоархIам болаш а да, производства хьалхалаттача отраслашка моттигерча къамий нах интенсивнегIа тIаахара наькъагIа дерригача вай общественни вахара интернационализаци еча процесса хьинар айдар.

ЛаьрхIар кхоачашдара баьча балха шу чакхдаьннад. БIарчча хьайийцача республика общественни производствана юкъеэзав 9,5 эзар саг. Нагахьа санна ерригача 11 пятилетке из число 15 эзарнел кIеззига дукхагIа ца хиннилга, дагадехача, хетаргахьа дувца йиш яр аьнна хет толамех. Бакъда, из иштта лархIар кхы хIама дац къаьнара подходаши бустамаши къоабалдир мара, даьчун самокритични мах ца белга мара. ХIана? Из даьра да массе хана а массанахьа а инертноста. вай хьаллаьцача наькъа экономически а политически а лоархIам кхета ца бара дуккха факташ вайна нийслундаь. Белгал ца дича доалаш дац, баха нах общественни производствана юкъеозара Нохч-ГIалгIайчене вIашагIъелла шерра программа чIоагIъяц партийни, советски, боахама органий хьинареча балхаца.

Машинашъечен металлообработка ечен предприятешка практически лакхлуш яц оборудоване сменноста коэффициент. Укхаза сихо еш бац шин а кхаь а сменагIа болх барга довлара. ХIаьта цун бахьан да дуккхача кулгалхоша а партийни организацеша а беххтокхам кхетабеш ца хилар, цу гIулакха лоархIам ца бар, шоашта кхы тIа а саготонош елга дIатIаэца лац царна.

Моттигерча промышленноста министерство (н. Магомадов С. М.) геттара эсала къесталу цIагIа беш бола болх вIаштIехьбаккхара дешаш. цу гIулакха мел эша таронаш республике йолаш яле а: йолаш я помещенеш, ийцай оборудовани. ХIаьта цунца цхьана 1986 шера 300 саг хьаэца лаьрхIа хиннача метта хьайийцар вац 58 саг мара.

Биззача боараме кхоачашъеш яц керда предприятеш хьалъяраи йолаш йолчарна реконструкци яраи программа.

Общественно-пайданеча къахьегама юкъеозанза бола нах республике дукха бале а дуккхача предприятешка цIенхаштта хоа а луш эшаш я кадраш. Болхлоща Iалашъянза я масала, швейни объединене Сунженски, Веденски, Гудермесски районашкара филиалаш. Юрта тахан тоъаш вац 2800 механизатор. Республике бахача нахах белгалара дакъа болх бе лоьш бац, наьха хьакъ дуача хьисапе бах, жуккаргал леладу, къа ца хьегаш яьча доходех бах.

Дуккхача даькъе цу тайпара хьал оттара бахьан да школьни гIанда тIа дагIача хана денз берашта безабалийтац къахьегам — СССР граждавий эггара хьалхара декхар. Республика школашка доагIача тайпара вIаштIехьдаьккхадац къахьегам Iомабелгеи дешархошта кхетам лулгеи, цигарча мастерской материальни база геттара эсала я. Духхьал 29 процент болча школьникашта мара Iомаяц профессеш школашта юкъерча дешара-производственни комбинаташка, кхоалагIа дакъа долча юрташкарча школашка мара вIашагIъехкаяц боахама принципаш тIа болх беш йола дешархой производственни бригадаш.

Цхьаболча кулгалхоша доаггIача тайпара бизза кхетабац профориентаци яра, школьникашта — цар шошоай доалахьарча предприятей хургболча болхлошта, инженерно-технически болхлошта — къахьегам Iомабара долча дешай лоархIам. Парте райкомаша, горкомаша, юххьанцарча партийни организацеша, халкъа депутатий городской а районни а Советий исполкомаша доаггIача тайпара хьадехац царгара дешара цехаш, мастерскеш а духхьал предприятешкара балха моттигаш а вIаштIехьъяхара НГIАССР Министрий Совета задани кхоачашъелга. Соахка хьаелла лерхIаш яр 59 дешара цех — хьайийлларaш 37 мара яц вIаштIехьъяккха езаш яр 1220 балха моттиг — вIаштIехьъяьккхар яц 800 мара.

Вай кIоаргга кхетадеш хила деза духхьал къахьегама коллективашка берашта кхетам лулга мел лоархIаме гIулакх да. Цига практике болча юкъа биззача боараме социалистически производственни отношенешта юкъеоз школьникаш. Кхыча тайпара хилча хьахила йиш яц уж бокъонца нравственни ондабенна дIаоттилга, къахьегам безаш хьалкхувлга. Духхьал цу позицеш тIара дувца деза дешархошта къахьегам Iомабара а кхетам балара а дешаш, цу лостамагIа боахама кулгалхоша беча балха мах белгах. Ла йиш йолаш дац хIара шера 1000 — 1200 школай выпускникаш общественно пайданача къахьегама а дIахо дешара а юкъе ца озаш бусилга. ХIаьта дуккхача цу хIама деш боадарий дай-ноаной, цу даькъе вIалла а мугIарера положени йоацараш а болаш, цу хьакъехьа цхьаккха бехк токхаш бац.

Актива доакъашхой къаьстта теркам тIаоз оаха къахьегама ресурсех пайда эцилга тоадара де дезараш та, хIана аьлча тахханарча денна а санна йIаьххача ханна йолча перспективана вай керттера стратегически никъ из боландаь. Вай цIенхаштта из каралоаце республика социально-экономически дегIаахар сихделга а берригa идейно-кхетам балара болх тоабелга а Iалашдергдола керттера звено я из. Из лоархIаме проблема йизза кхета ца яр, из кхоачашъеча инертность хилар, оттаяь йола программа кхоачашъяра саботировани елга кхыча тайпара кхетаде йиш яц кулгалхо политически кхийна ца хилар, ше беча балха тIа дIахо из хилийта мегаргдоацилга мара санна.

Идеологически балха эффективность дуккхача даькъе тийша я социальни декхараш кхоачашдара дечох. Ховш ма дарра, дукха ха яьннай вай обществерча негативни явленей социальни овлаш бокъонца дIадаьха, бакъда хIанз а долаш да царна гIо де тарлуш дола хьалаш. Сага фактора лоархIама боаггIа мах ца баро, наьха вахари быти вIаштIехьъяьккха ца хиларо, цар хIара деннарча хьашташтеи декхараштеи терко ца яро вай идеологически установкаш тIа ца нийтарал совгIа, царех наггахьа юхьмаччахьара реакци хьахулийташ а нийслу.

Из къаьстта доагIаш да сихха дегIаухача халкъа боахама хьаштех, бахача наьха бытовойи культурнии дIадехарех социальни инфраструктура хронически тIехьаюсаш хилара хьал эттача Нохч-ГIалгIайченна.

Этта хьал теркал а деш, парте обкомо а НГIАССР Министрий Совето а яь чIоагIъяьй жилищно-коммунальни боахама, гIулакхаш дара сфера, просвещени, унахцIено лораяр а культура а дегIакхувлара программа.

Белгалдаьккхар кхоачашдара юхьиг а хилар 1986 шу. Кхоачашъяьй фусамаш, школаш, деша даха ха кхачанза долча берий учрежденеш

(ДIахододар 2, 3-чен оагIош тIа).

ХЬАЛКХЕБЕ ПАТРИОТАШ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

(ДIахододар. Доладур 1-ча оагIа тIа)

юкъейоалаяра планаш. 1985 шера хинначул 75 процент дукхагIа караерзаяй унахцIено лораелга дегIадоаладара лаьрхIа йола капитальни вложенеш. Эксплуатаце дIаденнад 7 юртара культура ЦIа. ХIаьта производственни йоацача сфере караерзаяь средстваш 23 процент дукхагIа я дIаяхача пятилетке юкъера лаьрхIача хIара шера караерзаяь хинначул.

ХIаьта цунца цхьана цхьаккха дича а вай сатеде йиш йолаш дац вайна карагIдийннараш. хIана аьлча е караерзаяьча капитальни вложеней объемаш а е уж дегIаахара темпаш а оттаяьча заданешка хьежжа яц. 1986 шера итогаша тешал ду дукхача кулгалхой. цу даькъе республика Министрий Совета председатела заместитель н. Салтаханов К. С., начальникаш Нохч-ГIалгIай гIишлои управлене н. Исмаилов Э. Э., агропромстроя н. Омаров Р. А. болаш, эггара хьалха кхоачашде деза гIулакх а хинна, хIанз а тIехь дIаэттадац социальни лоархIама объекташ юкъейоалаяран уж хьалъяран хьахийца йола капитальни вложенеш йизза караерзаяра план кхоачашъелга. Хьалха а санна укхаза вайна гуш я средстваши материальни ресурсаши хьежаелга. хIаьта иштта кулгалхоша шоаш цу объекташта терко елга дукха сагото а ца еш леладе мегаргда яха «остаточни» принцип.

ЦIенхаштта претензеш е йиш йолаш да вай тахан министерствай кулгалхошка жилищно-коммунальни боахама (н. Арсукаев У. А.), бахача наха бытовой гIуллакхаш дара (н. Албастов И. А.), торговлен (н. Парагульгов М. А.), НГIАССР Министрий Совете йолча общественни кхачан управлене (н. Торшхоев М. С.), респотребсоюза (н. Гуржиханов Х. М.). Цар а республика Министрий Совета председатела заместитела н. Иванова А. И. а бе боаггIаш бола болх бац бахача наха гIулакх дара дешаш къестадеча, из бахьан долаш нийса леткъ Нохч - ГIалгIайчен бахархой. Царех дукхагIдараш нийсдалара бахьан да наьха социально-бытовой Iалашон тIа дукха цIенхашттара кхоачамбоацараш долга. граждании хьашташтеи дIадехараштеи йоаггIаш йола терко ца елга.

КIезига дац цох доаладе йиш йола масалаш. Ах шера леткъаш хиннаб г. Грозне Алексеева цIерагIча улицагIа баха нах магистральни водовода чура хадданза хий дIаух, из бахьан долаш частни секторера нах баха цIенох дехад, яхаш. Бакъда, цу жалобашта отпискаш ярца жоп тийннад жилищно-коммунальни боахама министерствос а Октябрьски райисполкома а. Гражданаша йоаггIаш еш хинна претензеш кхоачашъяра парте обкома ший ткъама кIал лаца дезаш хилар гIулакх.

Телхад бахача наха газеташи журналаши цIакхахьара гIулакхий хьал. телефонни сета балха дикал.

ХIаьта Нохч-ГIалгIай бувзама управлене а (н. Ханг А. З.) цун предприятей а болхлоша формально - бюрократически кхоачашду граждании запросаши дехараши.

Дуккха партийни комитеташ, моттигерча Советий исполкомаш, боахама кулгалхой дIатарбеннаб наха гIулакх деча нийслуча гIалаташца. Iомабеннаб духхьала дIааргда вай, балха тIа нийслуча халонех хозача дешашца дувца. хIаьта гIулакх тоадара хьйдда деш хIама дац. Духхьал цунца маIан де мегаргда республикерча нравственни хьала Iаткъаш долча юрта гIулакхаш деча сфера предприятей балха тIа нийслуча кхоачамбоацарий. ХIаране чу 50-гара 200 сагага кхаччалца нах бахача 40 совгIча пункте вIалла а йоацаш я стационарни торгови точкаш. Массанахьа а массе хана а нийслуш я тоъал хоатташ долча товарашца торговле Iалаш ца ю моттигаш. Тикашка каст-каста хилац крупаш, маргарин, сапа, цIилеторгаш а складашка шортта дадаш дола кхыдола товараш а.

Дорхал йоацаш ца дийцача далац хьазца маькх йоацаш моттигаш нийсъяларах а.

Дукха кхоачамбоацараш да общественни кхача хулга вIаштIехьдоаккхача а. 73 процентага дIакхоач промышленни предприятешка цунца Iалашо яьлга. гIишлошка — 66 процент. массавар тIакхоачача сете нормативагIа йоагIачох 42 процент мара. Столовешкеи кафешкеи Iоховшача моттигий ирра дефицит йоллаше а уж тIакхетийтара задани 59 процент мара кхоачашъяьяц 1986 шера. БIайхача кхачанца эсала Iалашбу болхлой общежитешка бахаш бараш. 2500 саг вахача тайп-тайпарча ведомствай 26 общежитех йиъне чу мара яц столовеши буфеташи. МалагIча идеологически воздействех дувца йиш я, нагахьа санна сага хIама даа а моттиг еце?

Гаьна а ца доахаш. сихха къоастае езаш я профтехучилищашка, юкъарча дешара школашка а деша даха ха кхачанза долча берий учрежденешка а общественни кхача вIаштIехьбоаккхила тоадара проблема.

Берашта лаьрхIа кхача Iалашбарца дувзаденна хьал къаьстта во хулаш латт Урус-Мартановски районе. Райпо, цун председатела н. Шаипова вIалла дог лазац школьни столовеши буфеташи кхачан продукташца Iалашо яра. йоакхо яц цун материальни база чIоагIъяра. Дуккхача буфетий ассортименте боккха ча маьха шоколадни конфеташи сомех даьккха хийн мара кхы хIама дац. 1986 шера школьни столовешкеи буфеташкеи 480 Iохов моттиг кийчъе лерхIар районе, хIаьта кийчъяь яьнна цхьаь цаI яц. Цу тайпара хьал оттара вIалла сагото еш яц парте райком а цун хьалхара секретарь н. В. Т. Сагаев а. хIана аьлча вIалла шек а воацаш 1986 шера 29 декабре кулг яздаьд цо КПСС обкоме яйтача «райкомо белгалара болх бу школьни кхача вIаштIехьбаккхара а тоабара а, столовешка алсамъювлаш латт нах Iохувша моттигаш, тоалуш латт продукташца Iалашо елга» яхаш хоам беча информацена кIал. Нов. Сагаевх шийна ховшше а дезинформаци е гIийртав аьнна дегабуам бе лац сона, бакъда вокх оагIорахьара доацар да аьнна хоам мишта бе йиш я обкомага!?

Партийни комитеташа, моттигерча Советаша кIоаргга тахка дезаргда дешархой а деша даха ха кхачанза долча берий учрежденей воспитанникаш а кхачанца Iалашбара хьал, цига йоаггIаш йола порядок е езаргья, нийсдалийтача гIалатех бехке барашкара доаггIар хьадеха дезаргда. мукъадовла дезаргда кхувш йоагIача тIехьен унахцIено а быт а бе-башха ца хеташ болча нахах.

Сага йоакхо ярца дувзаденнача дуккхача дешашта юкъе къаьстта моттиг дIалоац бахача наха медицински гIулакхаш даро. ХIаьта укхаза я хетаргахьа эггара дукхагIа вайцига къоастаянза йола проблемаш. Дарбан учрежденей материальни база эсала я яхаш царна бехказлонаш леха гIерт унахцIено лораяра дуккха кулгалду болхлой. Бакъда, бахьан цунах латтац.

КIезига мара еннаеце а, дIаяхача пятилетке тоаенай материальни база. хIаьта республика унахцIенон органий балха тIара дуккха дола хьокхамаш телхад.

Дувцаш дола дош юха а дисциплинах. кадрай бехктокхамах, сага йоакхо ярах латт. КIезиглуш яц дуккхача медицински болхлой гIожалах, къахетаме боацаш, нахах дог ца лазаш хиларах, шоай профессиональни декхар талмастта кхоачашдеш хиларах дувцаш хьаухаш йола жалобаш. Цу тайпара гIулакх деш хилча эггара кердагIа йола вай ханара база хиларо а гIо дергдац медицински гIулакхаш дела тоадара. НГIАССР Министрий Совета Председатела заместитела н. Т. У. Махмудхаджиеваси здравоохранене министра н. Г. У. Мальсаговеи чIоагIагIа хьабеха беза болх шоаш тIабехка болча нахагара, хIара коллектива гIулакх дизза чакхдаккхара, творчески болх бара, дарба дара декхар бехктокхаме кхоачашдара хьал хьадара тIехьа здравоохранене министерства, дарбан учрежденей кулгалхой бехктокхам айбе беза.

Республика социально-культурни сфера дIахо дегIайоалаяра дешаш КПСС обкома бюро, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумеи Министрий Советеи тергама юкъмоттиге хила деза. КПСС XXVII съездо из дIадийха дале а, вай хIанз а кадраш тIаерзаяьц уж дешаш хьинарен инициатива йолаши кхоачашдара. Укхаза, кхыйолча сферашка долчул чIоагIагIа гуш да гIулакхи доши хийрадалар, вай беррига идеологически балха цIенхаштта зе ду цо. ДIахо вай йиш а яц, бокъо а яц цу тайпара, сага цаI дIахозаши вахаре кхыдар гуши дола хьал хилийта.

Пропаганден кхетам балара болхи вахарцара хийрабалар, вай идеологически гIулакхий действенности эффективности гуччахьа лохъялар тахан Iаткъа доладенадац. Цу хьакъехьа дешаш, нийса дешаш кIезига дийцадац, пайдане йола решенеш тIайийьй. Цхьабакъьда, уж биззача боараме кхоачашъяьяц. Иштта хьахиннад вай республике ер хьал: идеологически болх, пропаганда цхьан оагIорахьеи бокъонца дола вахар вокх оагIорахьеи шоайла параллельно лел, дуккхагIйолча хана шоайла вIашагI а ца кхеташ.

Вайна ма харра, общественни сакхетам чубоагIа социальни вахара диалектика иштта я. экономически базисе дола хувцамаш сихагIа хул надстройке хулачул. ЛоархIаме да экономике, социальни сфере, вай мехка политически системе дIадоладенна кIоаргга хувцамаш дIахо алсамдахар а дIачIоагIдар а. овсареча къахьегамца идеологически балха формаш, методаш, юкъара стиль овлангара денз тоаярца из хьал а лоацаш.

Цу хьалашка республика партийни актив цIенхаштта дог тохадалийта деза тIехьарча шерашка вай идеологически болх холуш юхабаьнна хиларо, карагIдаьннараш сов чIоагIа хестадеш хиларо, наха кхетам луча дувлийта гIалаташ дувцача ирали принципиальности аьрхIъенна хиларо. Нахаца болх беча керттерча даькъе хIанз а лелаю къаьнара, ширъяьнна формаши методаши, тIехъухаш дукха да дукхагIа хилийтеи сихагIа хувцадалийтеи аьнна ду гIулакхаш. цIаьхха дагаеха а пайда луш йоаца а мероприятеш, дукха каьхаташ яздари даьсса хабар дувцари.

Тахан къайла ца кхухьаш, самокритично дIаала деза, КПСС обкома бюроси секретариатеи, беррига низ керттера социально - экономически проблемаш къоастаяра тIа а бахийта, къахьегамхошта идейно - политически кхетам балара балха дешашта бола теркам лаьгIбаьлга, цу лостамагIара решенеш кхоачашъяра боаггIача тайпара тIахьожам лоаттабар вIаштIехьдаьккхадоацилга. Из сурт гуш да районни а юкхьанцарча партийни организацей а боарамашка. Вайцига чIоагIлуш йоагIа ер практика, кхы а Iаяха доккхий доаца экономикера хувцамаш. из дара эшаш йола кIийле йоацаше, идейно-кхетам балара балха тоабалар долаш санна хьахьокхар. Оалаш ма хиллара, нагахьа санна план кхоачашъяьяле, тIаккха гойтара агитаци а лакхача боараме я.

Вай каст-каста хьадех боахама кулгалхошкара производстве долча гIулакхий хьал тоадар, цхьабакъда, коллектива членашта кхетам луча дувлийта гIалаташ бахьан долаш партийни бехктокхаме эзача цхьаь-цхьан кулгалхочун цIи яккха вайна моге тамаш я.

Дуккхача вай идеологически болхлой, партийни актива, министерствайи ведомствайи кулгалхой оамалца дIанийнад бокъонца долаш долча гIулакхий хьал хабарца хозде гIертилга, эттача хьала нийса мах ца белга. Цу тайпарча практикана йоаггIача тайпара духьале яц КПСС обкома секретара нов. З. А. Яндиевас, парте обкома идеологически отделий заведующеша.

Сатийна дагIара цхьаккха кIийле яц. Хьаьзца дин хьал. Республике хьинаре болх беш я 280 мурдий тоаба, царна чувоагIа 8 эзар мурд. «Дин авторитеташ» яхача гIозара гонахьа кхест шайхий. моллай, кхыболча дин лаьй 430 тIехье.

Сектантски актива дикка - доккха дакъа, общественно пайда болаш къахьегаш дац, шоай кулгашца хьа ца даьр дуаш, шоай доалахьара боахамаш шердарахи динах тешачаргара доаккхачохи дахаш да. бизза мах ца беш дита йиш яц республике баха нах православни киназои тайп-тайпарча христиански секташеи чуозаш хилар а. Вайцига практически кIезиглац керда даьча берашта крещени яри цхьана баха ховшача йоIои зIамигача сагои дин Iаьдалага венчани яри.

ТIаккха фуд бахьан? ХIана нийсденнад ди лелабеш бола нах сел дукха хилари уж практически кIезиг ца балари? БоаггIаш бола пайда хIана балац вай атеистически балхах?

Цу даькъе керттера кхоачамбоацар ер да, дуккхача наха дакъа лоаца мероприятеш тIатеIIа чакх а йоахаш, вайна йицлу кхетам балара объект — конкретни саг, цун дикагIчеи вогIчеи оагIонашца, дешареи культуреи боарамца, дина тIера хиларца. Цул совгIа вайна ца гуш дус шоай пропаганда чакхйоаккхача хана дин авторитеташта Iалаьмате дика а нийса а шоай аудиторе состав йовзаш хилар: маIанахи кхалнахи мелб, уж мел ха яьнна, фу деш, фу ховши довзаши, динца малагIа гIулакх доагIаш ба. ТIаккха дукхагIча хана вай фу духьалъоттаду царна? Каьхата тIара еша, берригнешта а дерригнена а мегаш йола йIаьха лекци. Берригача дина критика яр — духхьал хабарца даьла вац яхар. Шийла, готта, каьхаташка хьежача кружокаши секцеши йолеи боккъалдар дийцача яьсса йолеи юртарча клубий помещенеш. Цу дерригне хьакхолл духовни яьссал, хIаьта мукъаьнна моттиг Iалаьмате сиха дIалоац «даьлах теша цхьаь цаI саг дIахеца йиш яц» яхилга шоай декхар лоархIачар.

Укх тIеххьарча хана вай дукха дувц керда советски оамалаши обрядаши быта юкъейоалаярах, из деча хана вай кхетаду царех хIараяр сага еш йола терко, наьха еш йола йоакхо йолга. Дувца-м дувц, цхьабакъда, хьадер-м кIезига да. Iиз бахьан долаш дий-те керда даь бер чууллача агана эггара хьалха юхекхоачар юрта Совета председатель, Советски Iаьдала е общественноста викал а воацаш, молла хилар. Вахача хана саг коммунист е кулгалхо хиннав, сийдола къахьегамхо хиннав, динах тешаш хиннав е тешаш хиннавац яхар теркал а ца деш, дин оамалаша дIадеххача тайпара дIаволл из. Дуккхача вай бехктокхамеча болхлоша яхачох из нийслу саг дIаволлара кхыйола обряд ца хилар бахьан долаш. Цхьабакъда, хетачох, бахьан из дац, дин авторитеташта хьинаре духхьаллатта кхерилга, цул совгIа цу даькъе цхьаккха принципиальность ца хилар да.

Атеистически балха хьакъехьа къамаьл дича гучадоал дуккха дукхагIболча партийни организацей секретарашта, предприятейи учрежденейи кулгалхошта шоай коллективашкара динах тешараш ца бовзаш е эхь хеташ уж хьа ца бувца гIерташ хилар.

Парте XXVII съездо дIадеххача тайпара вай беррига а кхетама болх индивидуальни хьисапе белга вIаштIехьдаьннадац. Цунах вай цIаьхха цкъа а тийшар КПСС обкома бюро дукха ха йоацаш студенташца беш бола индивидуальни кхетама болх вIаштIехьбаккхарах йолча педагогически института партбюрои ректоратеи отчетага хьежача. Институте йоацаш я шоай лоIамагIарча дешара балха формаш, общественни Iилмай кафедрай, общественни организацей болх шийна органически чулоацаргйола система. Кхетама балха тIа ледара теркалбу студентий образовательни боарам, уж малагIча къамах, кхал е маIа ба, цар яьнна ха, юкъаркультурни хьашташи дIадехараши. Уж кхоачамбоацараш бахьан института ректора н. М. У. Умаровна учетни карточка тIа дIа а язъеш выговор яьй. Бакъда, новкъостий, духхьал дIааргда вай, цу тайпара гIулакх педагогически институте хинна ца Iеш, атеистически болх юкъ-юкъе массови мероприятеш ярца, формальни кружокаш чакхъяхарца, форма а чулоацам а къе бола дина духьалара газеташи стендаши арахецарца чакхбаьннарг лоархIача кхыйолча лакхерчеи юкъерчеи лаьрххIачеи дешара заведенешка, предприятей къахьегама коллективашка а долаш да.

Масала, Грозненски мехкдаьтта институте дуккхача хана Iо ца доаккхаш иллар православни католизми нийса ца хиларах йола критически материалаш тIайола «Атеист» яха газет. Бусалба ди бувцаш йола материал а яр цу тIа. Бакъда мишта яр из? Йоккха йоацача материала тIа аьннадар динах тешаш болча бусалба наха дийнахьа пхезза ламазаш ду. Цу хана цар йовхьамаш ислама керттера боча моттиг йолча Маккагахьа ерзаяь хила еза. Укхаза автора эгIазлонца дувц Макка йола оагIув хьалохаш бусалба наха тIакхоачача халонех, из мишта хьалаха еза дIа а хьехаш.

Цхьаннахьа доазол арахьа хьаде доладаьд Макка йола оагIув стрелкаца хьахьокхаш йола компас тIа а йоаллаш дола ламаза дехка къувсилгаш. хIаьта моллагIа а, кхыметтел йоазув-дешар ца ховш вола динах тешар а хIанз шийна ма лов ламаз де йиш йолаш ва, яхаш дувц цу тIа. Газета тIа белгалваьккха ва: из арадаккхара бехктокхаме вола доцент Исраилов.

Нагахьа цох иштта ала мегаргдале, цу публикацена юхе гIолла сатийна тIехбувлаш лел парткома секретарь н. Батаев А. М., кафедрай заведующеш, цу даькъе общественни Iилмайчар бараш а болаш, Iилманхой.

ДIахьажал шо юртарча школашкарча цу тайпарча пенгазеташка, хьалъоттадаь латтача атеистически литературага. Цар тIа яц вай республикера динах тешалген дIаяхача замах юхедиса зенера гIулакхаши дIадахара дешайх йола ира критически материалаш. Цунна долча бахьанех цаI да наха кхетам луш болча вай кадрех дуккхабараш шоайх воинствующи атеисташ ба алар, динах тешарашцара гIулакх дохаде кхераш хилар. Цудухьа деций республика цхьайолча школашка бIарчча классаша шоаш дина обрядаши цIейши лоархIаш хилар хьакхайкаделга? Кхы дикагIа дац республика вузашкара хьал а. ХIаьта цига кагирхой хургбола воспитателаш ма кийчбой.

Дина культех дола законодательстваш нийса леладара тIехьа боаггIаш бола тIахьожам ца лелабарах цIенхаштта Iоттар ца йинча ялац КПСС райкомийи горкомийи, халкъа депутатий городскойи районни Советий исполкомийи правоохранительни органий адресагIа. Бусалба ди лелабераша бахача наха даррегIа юкъе а кхувл, хьал а лувц пхьенаш доахилга, ха яланза бола мехкарий удабелга, шариIата бокъонагIа мах белга, урдош доахилга, дукха истий кхувлилга. Вай гIулакха цIенхаштта зе ду правовой дешашта регламент оттаеча юкъекхувсалуча, зене гом хьабеча, уголовни зуламаши уж даьраши къайлакхухьача дIаяхача замах юхедисача «кхел» хувшаяр санна долча реакционни зенерча хIамо. Цунца цхьана цар шоашта могар ду зуламаш гучадоахача хьаьналча гражданашта Iоткъам бе гIерташ, царна гонахьа кхыметтел пхьа пIахьерга кхаччалца дола унахцIена доаца хьал оттадеш. Тайпашта юкъе моастагIал леладар санна долча родовой строя цу акхача гIулакхо таро лац шоайла дов долча тайпайх наха лерттIача хьисапе, сатийна баха. къахьега. ВIалла кхетадеш дац НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиуме вIашагIъеллача нах кулге кхувлаш йолча комиссе, хьал иштта латташе а, ший болх юкъагIхьана баьккхаб.

Республике ди хIанз а лелабеш хилара керттерча бахьанех цаI да кулгалдеш йола актив ди лелаберий гIулакхашка лояльно хьежаш хилар. Укхаза дахаш долча къамех болча дуккхача кулгалхоша - коммунисташа, цар дезалаша шоаш дакъа лувц тайп - тайпарча обрядашка, дина обычеш йохае гIертац, вешта аьлча, ма барра юкъера бовла гIерт атеистически балха.

Ца лоархIаш дита йиш яц кхыча динах болча нахах, атеистех хIаьта а бусалба нах хьакъестабарца къахьегамхошта интернациональни кхетам балара духовенство доккха зе деш хилар. Дина «авторитеташа» бакъду националистически тенденцеш, къамашта юкъе моастагIали эрсашта духьалара уйлеи хьаяра тIадерзадаь дола гIулакхаш.

ЧIоагIа халахете а, уж гIулакхаш юха ца тохарал совгIа, цхьайолча хана моттигерча кулгалдеш болча болхлоша шоаш леладу. Иштта, Ачхой - Мартановски района Валерикски юрта Совета председатель шеволаш З. Д. Дрезов шийна ма могга тIехьваьнна, уж ца буташ лийлар 14 шера цу юрта баьхача эрсий къамах уж цаIаш мара боацача МакагоновгIар дезала. Доацараш дувцаш, цар ца даьр тIадехкаш, шийхур дир цо юрта бахача наха уж гоамбалийта гIерташ. МакагоновгIар дезал дIа ца бахача баргбоацача хьал тIа а этта, дIабахар. Парте райкомо Дрезова националистически гIулакхаш шийна довзашшехь а, дукха ха яьккхар цунна де дезар де ца лоархIаеш, КПСС обком юкъеенначул тIехьагIа мара партереи балхареи дIаваккханзар из.

ХьатIаенача интеллигенце ца безамца, хIаьта цхьайолча хана йовсаралла гIулакхаш леладар, цар быт лерттIа вIаштIехьъяьккха ца хилар бахьан долаш вуз чакхъяьккхачул тIехьагIа шоай болх бе безаш йола ха а ца йоаккхаш хьехархой, лораш республикера дIаух. Вай долча хьахьожабаьча къонача специалистех дуккхабараш раьза боацаш бсагIа вай долча е вIалла бахка ца тугаш Iа. ХIаьта тахан Нохч-ГIалгIайчене тоъаш вац 1000 гаргга лор, 300 хьехархо, цо новкъарле ю здравоохранении просвещении дIахо дегIайоалаяра.

Республике бахача наха интернациональнии атеистически кхетам баларца органически бувзам болаш да патриотически кхетам балара дешаш а. Цу балха тIа, къаьстта СССР Герзашцарча Низашка гIулакх де баха кагирхой кийчбеча, цIенхаштта кхоачамбоацараш да вай. ЙоаггIача хана призывной комиссешка хьа ца бсагIаш кагирхой бусаш моттигаш я. Лоадам болаш хувцамаш хиннадац допризывникашца беча дарбан-оздоровительни балха тIа, Юххьанцарча тIема кийчон дешара - материальни база чIоагIъяйтаяц КПСС горкомаша, райкомаша, горрайисполкомаша, халкъа образоване органаша. ГIулакхаш къаьстта во лел Урус-Мартановски, Малгобекски, Шалински, Назрановски, Ножай - Юртовски, Сунженски районашка, иштта г. Грозней Ленински Октябрьски районашка.

ХIанз а эррига школаш Iалашъяьяц военрукий квалифицированни кадрашца. Из иштта доллаше а, просвещене министерствана, цун моттигерча органашта, военкоматашта цхьаккха дича а вIаши лерттIа бувзамаш леладелга вIаштIехьдаккха магац. Из бахьан долаш гIулакх юкъагIдус.

Парте горкомаша, райкомаша, республика Министрий Совета, горрайисполкомаша, облсовпрофо, ВЛКСМ-ей ДОСААФ-ей обкомаша, военкоматаша дийза дэргдоацар да советски патриотизман социалистически интернационализман, СССР халкъий доттагIала Даьхенна боарам боацаш мутIахьа хилара уйла, лакха политически сомали дисциплинен хургйолаш. хургболча бIухошта кхетам лулга тоадар. Кхетам балара балха шерагIа пайда ийбе беза парте, халкъеи мехка Герзашцарча Низийи турпала традицейх, интернациональни декхар кхоачашдеш советски бIухоша гойтача деналерча гIулакхех.

Интернациональни, атеистически патриотически кхетам лучара цIенхашттарча кхоачамбоацараша дIадех вай берригача идеологически балха формаши методаши овлангара хувцилга. Из деча хана дицде йиш яц къамашта юкъерча бувзама лакха культура, материалистически мировоззрене кIийле, Даьхенцара безам, Октябро хьакхеллар лораде кийча хилара кхетам бер зIаммига долча хана денз бала безилга. Цудухьа юкъерча дешара школа декхарийла я берригача идейно -кхетама балха фокус а хинна дIаотта. Халахете а, из функци цо хIанз кхоачашъеш яц.

Дуккхаболча выпускникий боарам боацаш знанеш лоха я. Вай кIезига яц цар цхьаккха а выпускник дуккхача шерашка лакхерча дешара заведенешка деша ца бохалуш йола школаш. Дукха ха йоацаш обкома идеологически отделий болхлой массехк районе школашка хилар. иттлагIча классашкарча дешархоща вIашагIбеттабалар, мукъача, низкъала доацача хьале царца дагабаьлар. Гучадаьнна сурт ийрча дар. БIарччача классашта цхьаккха хIама хац дукха ха йоацаш мехко цун 100 шу дисар белгалдаьккхача С. М. Кировх лаьца. Школа дружина цун цIи лелаеш вола Володя Дубинин малав хьаала ханзар Шалажински юкъерча школа цхьанна а дешархочоа. Дешара заведенешка болхача хана приемни экзаменашка математикагIа, химегIа, биологегIа, СССР историегIа, кхыйолча предметегIа знанеш лоха хилар хьагойт абитуриенташа, Iалаьмате дукха гIалаташ ду сочиненешка. Дешара-кхетам балара процесс иштта вIаштIехьъяьккхача теша хала да дешархошта атеистически, интернациональнии патриотическии кхетам балара тIехьа толам баргхиларах. ХIаьта цIаьхха нийсденна хIама дац цхьайолча школашкарча иттлагIча классай дукхагIболча дешархоша хьаттача шоаш динах тешалга. хьакхайкадеш хилар, кхувш боагIарашта юкъе кIезига моттигаш яц националистически уйлаш гучаювлийташ а.

Из санна долча хьало дуккхачох хьагойт республика просвещене министра н. С. М Мовтаева, цун заместителаша халкъа образоване гIулакха тIа шоаш ца деш дисачун критически мах ца беш хилар, педагогически брака дуккха йола факташ могийташ хилар, дешархошта хьехаран кхетам балараи, къаьстта интернационализмаи атеизмаи, советски патриотизма дешай хьала тIехьара районой заведующей, школай директорий, педагогически коллективай лоархIами бехктокхами ледара лакхбеш хилар.

ЦIенхаштта претензеш дIакхайкае еза культура министерствага, къаьстта министрга н. А. Г. Киндаровга. Культура дуккхайолча учрежденеша, къаьстта юрташкарча, во вIаштIехьбоах къахьегамхошта коммунистически кхетам балара болх, шоаш доал доацача хьал тIа я.

Соахка культура министерства кхайкадаьдар атеизма кабинеташи уголокаши дикагIа вIаштIехьъяхарагIа дола хьажар. Хьажара условеш уж кхоачашъе езарашка дIа ца кхачийтарал совгIа, шоаш бицбеннаб яьча решенех. Из я-кх ма ярра йола формализм. халахете а культура министерства меттел, дуккхайолча вай идеологически учрежденеша лелаеш йола формализм.

Хьалха санна готта болаш бус литературереи искусствереи проблемно - тематически лостам. Къахьегама ресурсех пайда ийбар, социальни нийсхои принцип чакхъяхар санна йола юкъмоттигера проблемаш майоаггIара кхета а яь, творчески ца йоашхаш юс. КIезига хьокхолл патриотизм, эрсий, нохчийн гIалгIайн къамий исторически цхьоагIо йолаш уйла хилара кхежам лургбола произведенеш. Ледара юхаетт къаман ограниченноста рецидиваш, дина зуламера гIулакхашца, социалистически хьисаперча вахара духьаларча антиподашца лира къовсам лоаттабац. Цу юкъе гIолла дIадаха зенера гIулакхаш гойт яхаш, сцена тIа ма ярра пропаганда ю дина нравашеи традицешеи, иштта нийсделар Х. Нурадилова цIерагIча театре оттаьча «Беке къонгаш» яхача спектакле а.

Къахьегамхошта идейно-политически кхетам лучара кхоачамбоацараш дIадахара де дезарех дувцаш, царех керттердар — балха тIа комплексность хулга — хьакъоастаде деза. ХIаьта из дара, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленумо белгалма даккхара, идеологически участкаш чIоагIъе еза лакха-квалификаци йолча, дика кийчбаьча, хан пха бизза кхетабеча, хьалхашка оттадаьча декхарий чулоацам кIоаргга бовзача, парте политика эффективно дIайовзийта, нах тешабеи тIехьабахеи ховргдолча кадрашца.

Iилман атеизмана, интернационализманеи советски патриотизманеи пропаганда еча массаза а леха деза нах дикагIа дIакхетабара массови, групповойи индивидуальнии формаш оптимальни цхьана йоагIаш хулга, из иштта хилийтара хьинарегIа пайда ийбе беза цаI долча политденойх.

Iалаьмате боккха лоархIам болаш да Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча автономни республикашта юкъера доттагIал, социалистически яхь дIахо дегIайоалаелга. КПСС обкома, парте Назрановскии Сунженскии районий, Малгобекски горкома балха къаьстта теркам тIаахийта беза гIалгIайн хIирийн къамех болча наха юкъе конфликтни ситуацеш, хIаьта цхьайолча хана цабезама гIулакхаш ца хилийтара. ЧIоагIа лоархIаме да националистически гIулакхаш хьакъедадеш хилара духьала массе а метте леррагIа, йоаггIача бесса интернационализм увттаяр.

Вайна тахан эш къаман дар диначох, халкъадар киназачох къаьгга къоастадеш йола, партийноста принципа позицегIа чакхъяьха Iилман разработкаш, тохкамаш. Цо, масала, аттача доаккхаргда лакхехьа ма аллара республике доаггIача бесса чакх ца йоахаш йола керда советски обрядаш дIайоаржадара декхар.

Цу хьакъехьа хьаллаца безам ба йоккхий, тIехьленна пайдане йола: «Нохч-ГIалгIайче эрсий - кавказски исторически - культурни бувзамий системе», «Интернациональни, атеистически, патриотически къахьегама кхетам луча Нохч - ГIалгIайчене социалистически вахара хьисап эргадаьккха тоадара фактор», «Республика производственни низаш дегIаккхувлара проблемай хьакъехьа Iилма - тохкамий балхий комплексни программа», иштта кхыйола Iилман программаш вIашагIъехка госуниверситета кулгалхой а партийни комитет а. ЧIоагIа лоархIаме да из цар дIадоладеча гIулакхе кхыча вузий Iилманхоша, практически болхлоша хьинаре даньа лацар. Цу тайпара вIашагIкхийттача низо. геттара чIоагIа ира проблемаш къестаяра хьакъехьа цар лаьцача наькъо, республика кхы дIахо социально - экономически дегIаккхувлача, къахьегамхошта идейно - политически кхетам лулга лакхдеча гIо дергда. Тахан республикерча чоалханерча, оперативни хьалах ца дувцаш Iе йиш яц. Нохч - ГIалгIайчене зуламаш дара боарам хIанз а лакха ба.

Шерра даьржача зуламех цаI герз леладар да. боабаьча нахах нийсса ахаш цу герзаца боабаьб. Геттара мела къовсам лоаттабу спекулянтаца, тунеядстваца, кхааш ийдарца.

Даь зуламаш гучадоахилга хIанз а лохерча боараме да.

Къаракъаш меларо зуламаш дара чIоагIа Iоткъам лоаттабу. ХIара ялхлагIдола вулам менна болча наха даьд. Общественни моттигашка корта бохабу малар меларах, менна хиларах 10 эзар саг административни бехктокхаме эзав. 5 эзар гаргга саг профилактически учете оттаваьв. корта бохабу малараш дохкара бокъонаш толхаярах йола 30 совгIа факт гучаяьккхай, цIагIа чхьагIар, къаракъ хьадеш хинна 55 саг бехктокхаме эзав.

Цу доаладаьча даннеша хьахьокх корта бохабу маларан мелалга республике хIанз а шерра даьржа хилар. Цхьабакъда, къахьегама коллективаша царца лоаттабеча къовсама хьинар тIехьарча хана лохденнад. цхьан юкъа кIезиг-дукха сатедеш хакхаьчай. ХIанз а болаш ба шоай болхлоша антиалкогольни законодательство телхадарах чурча гIулакхий органаша даьча хоамашта доаггIар ца дарал совгIа уж факташ къайлакхухьаш бола кулгалхой а партийни организацеш а.

Къамаьлаца вай дерригаш корта бохабу малараш меларца, алкоголизмаца къовсам лоаттабеча дакъа лоацаш да, цхьабакъда хIанз а хувцаденна хIама дац. Партийни органашта ца малара тIехьа къовсам лоаттабара общественноста низ вIашагIтоха мегадац. Вай пропагандистски кадраш, массови информаце средстваш, медицински учрежденеш, административни органаш, ца малара тIехьа къовсам лоаттабеш йола общество вIаший барта йоацаш. хIаране ши-шийна хетача тайпара болх бу, хIаьта цудухьа берригача балха эффективность лоха я.

Къаьстта сагото яйташ да республике наркомани дIахьа яржара гIулакх. ТIехьарча шерашка — наркотикашца дувзаденнача зуламий боарам лакхбеннаб. Укх 5 шера 2-ззанел дукхагIа гучабаьхаб наркоманаш. Наркомани дIа-хьа яржараи цунца къовсам лоаттабараи мехка тIехьаюсача территорех цаI я вай республика. Кхычахьарчул дукхагIа наркомани дIа-хьа яьржай г. Грозне, Назрановски, Малгобенски, Грозненски, Гудермесски районашка.

Цу хьахиннача хьала керттера бахьан латт наркомане социальни кхерама мах ца барах, партийни, советски, правоохранительни органаша, профсоюзни, комсомольски организацеша, къахьегама коллективаша шоай оагIорахьа ира къовсам ца лоаттабарах. Соахкара шу дIадолалуш парте обкома бюрос наркоманеца къовсам лоаттабара проблемаш йийцачул тIехьагIа кхо КПСС райком мара шоай ханнахьа цу дешага хьажанзар. Цу балха йизза юкъеяьккхаяц е цкъара мероприятеш чакхъяьха Iийнай халкъа депутатий Советаш.

Наркоманеца къовсам лоаттабеча шоай моттиг белгалъяьяц профсоюзни комсомольскии организацеша. Къахьегама коллективай болхлой собранешка из тема цхьа наггахьа мара къестаяц.

Студенташта, профтехучилищай дешархошта. школьникашта юкъера наркомани дIаяккхара болх чIоаггIа мела бу. Просвещене министерства, профтехобразоване комитета. вузий, техникумий кулгалхошта, партийни организацешта, дешара заведенешка наркомани дIа-хьа йоаржаяра бокъонца йола положени йовзац, хIаьта цудухьа хьалхашка эттача хьалий терко а яц.

Республика наркотически служба организаце наркоманаш шоай ханнахьа гучабахара, царна дарба. профилактика яйтара декхараш толаме кхоачашдац. Кхоачам хиллал бац лораш-наркологаш. иштта йоацаш я эшаш йола лабораторни, физиотерапевтически оборудовани, диспансеризаци елга мела оттадаьд, амбулаторни а стационарни а дарба дара болх эсала бу. Правоохранительни органаша наркоманеца кхы а хьинарегIа къовсам лоаттабе беза цунца хьашт долаш йолча учрежденешцеи организацешцеи айхха бувзамаш а леладеш. Геттара чIоагIа теркам тIаоза беза наркоманашта, къаьстта цар наркотикаш ийю моттигаш гучаяхара.

Партийни органаша цIенхаштта сагото ю республика социально кхераме йола явлени цхьаннахьа балха а боацаш, хаьдда цхьан моттиге бахаш а боацаш, хIаьта цхьабараш документаш а доацаш бола нах шоашта Iунал де чуувттабелга дIа-хьа даржара. Из деррига а наха воча оагIорахьара Iаткъаш, иштта къа ца хьегаш рузкъа Iоадара цхьа форма а я.

Нестеровски яхача станице вахача Шаулиева шийн боахаме Горьковски областереи Казахски ССР-ей вена кхо саг лелаваьв. «Западная» яхача птицефабрика водитела Амриева боахаме, хIаьта тIаккха «Путь к коммунизму» яхача колхоза тракторни бригада бригадир Кусмачев волча болх беш хиннав Николаевски областера Дегтярев. Ачхой - Мартановски районе наха шоай боахамашка пайда а ийбеш лелаваь 20 саг гучаваьккхав. Уж тайпа факташ кхыча районашка а йолаш я.

Иззаморг хьахул моттигерча Советий исполкомаша, участкови инспектораша нах чулоаттабара гIулакха йоагIа терко ца ярах. ДIадахача шера КПСС обкома бюро цу дешага хьежачул тIехьагIа дукха хувцаденна хIама дац. Из иштта долга хьахьекхар дукха ха йоацаш чакхъяьххача проверкаша. ХIанз а тIехьа цхьайолча исполкомашта чурча гIулакхий органашта цхьаннахьа балха а боацаш лелача наьха бокъонца дола даннеш дац, хIаьта цудухьа леладе йиш йоацача гIулакхашта никъ бехкара хаьдда хIама дац.

ХIанз а мела къовсам лоаттабу бокъо йоацаше доккхий цIеноши хьал а деш лаьттах пайда ийбара бокъонаш телхаерашца, юртбоахама техника лечкъаерашца.

Масала Шалински районе даь кирпичаш детта кхо цIа долча Домбаевна, дай коара участок пхи цIа тIа а дагIаш 350 сотех йолча Басхановна, иштта кхы дуккхачарна лаьттан участкаш яла лаьрхIадар.

Цхьан хана шоай дай хиннад яхаш лаьтташ чулувцаш йола моттигаш кIезига хилац. Веденски района Гуни яхача юрта исполкома комиссе дIадахача шера 106 сагагара 40 гектар лаьтта хьадаьккхар. Цхьабакъда цу лаьттах пайда ийбара дош цхьанне а къоастаданзар, хIаьта из лаьтта юха а хаьтта хIама а доацаш чуляьцар. Цу районе тIеххьарча шерашка болх беш боацача нахагара шоай боахаме лелаеш йола 13 трактор гучаяьннай. Нах чулоаттабераша, паччахьалкхен техникаx шоашта пайда ийбераша, гIалаш мо цIеноши дараша уж шоай гIулакхаш къайла ца кхухьаше а моттигера Советаш из шоашта гонахьа доацаш санна Iеш я. Уж деррига гIулакхаш доаггIача тайпара къоастадац республика Лакхехьарча Совета Президиумеи Министрий Советеи.

Правоохранительни органий балха партийни влияни елга чIоагIдарах юкъарчал доацаш тийша да республикера оперативни хьал тоаделга. Цу балха тIа боагIараш дикагIа хилийтара, кадрашта кхетам балара партийни комитеташа дукхагIа йоакхо е еза, суда, прокуратура, милице балха тIахьожабеш бола нах хила беза профессиональни даькъе дика кийчо яь бола, граждански къонахчал дола, сагага эцалургбоацаш, бакъдолчун тIехьа бола нах.

Белгалдаьха кхоачамбоацараши ца деш дисараши дIадахара республике эсала пайда ийбу критикахи самокритикахи, долаш дар шерагIа дIадовзийтарах. Массови информаце средствай критически материалех хьахулаш дар хIанз а тIехьа кIезига да. Из нийслу. хIана аьлча, царех дуккхачар наггахьа мара гIеттадац ира дешаш, критика боарам айбац, кхоачамбоацараш хьоаха а дий, цу тIа социйт. Масала, бахача наха хьалхашка интернациональнии атеистическии кхетам баларах йолча ирача проблемех лаьца тайп-тайпара бахьанаш а увттадеш, кIалхарбувлача республикански а кхыметтел районни звено а кулгалхой цкъа мукъагIа тайпан цIераш яха денал хиннадац укх тIеххьарча шерашка вай пресса. Из ала йиш я кхыдолча лоархIамеча дешашта критика яра боарамах, къаьстта къа ца хьегаш рузкъа гулдерашца къовсам лоаттабарах, социальни нийсхои принципаш йоаггIача хьисапе лелаярах, хьа а херджа кадраш дIанийсъярах.

Цу тIа тIатоха йиш йолаш да кепайоазон, радио, телевидене выступленех хьахулаш дар дукхагIча даькъе кIезига хул тайп-тайпара нийса доацараш хиларах, факташ телхаярах, сов тIехдаьккха дувцарах аьнна. Масала, атеистически темах язъяьча критически материалах хьахиннар дика да ала йиш я йий, нагахьа санна цу тIа дувцаш дар футтарийна, доацаш дар хилча, доацаш дараш да яхаш **(Йистедоалар 3-ча оагIа тIа).**

ХЬАЛКХЕБЕ ПАТРИОТАШ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

(Инстедоалар. Доалалур 1, 2-ча оагIош тIа).

чIоагIдеш хилча? Уж санна йола факташ нийслу дукхача вай газеташ тIа, цу даькъе республикански газеташ тIа а. ДIадахача шера август бетта, гIурба деча деношка, «Сердало» газета тIа критика йир Малгобекски районерча цхьан юрта Совета. ТIехьагIа гуча ма даллара, исполкома председатель балха тIа ца коравича, редакце болхлочо цхьаккха кIала кIийле а йоацаш, из дина цIей дездеча ваха хила веза аьнна вывод а я, гIулакх кIомдап духьа деш санна газета тIа хьалтIадаьккхар из.

Из санна бе-башха ца хеташ материалаш кийчъяро, доацаш дар гIордаьккха дувцаш гIертаро цхьаккха тайпа а вай пресса сий айдац. ЙоагIаш а бакъйолаш а техача критически материалех бола къахьегамхой тешам боабу, долче, из да царех хьахулаш дар кIезигделга.

Тахан дувцанза далац кепайоазоно яьча критиках цхьаболча кулгалхошта дош ца хетилгах, ца лоархIилгах, кхыметтел из IотоIае гIертилгах. Атеистически болх Назрановски районе, масала, ТIой-Юрта эсала беш хиларах, къахьегама ресурсех кхоачамболлаш Сунженски районе пайда ца ийбарах, культура учрежденеш хьалъеча Ачхой-Мартановски районе во практика хиларах республикански газеташ тIа кепайийттача материалашта жоп даланзар. Город Грознерча микрорайонашка бахача нахага салоIийталга вIаштIехьдаккхара проблемех шозза материал кепатехар дIадахача шера «Грозненский рабочий» газета тIа, цхьабакъда, города а Ленински района а кулгалхоша газета жоп дала ца дезаш лаьрхIар. Уж санна дола масалаш кIезига дац.

Цунца цхьана белгалдаккха дезаш да, шоаш кепатехача материалех, къаьстта дикача опытах пропаганда елгеи из юкъейоалаелгеи дувцача хана цхьайолча редакционни коллективаша хIанз а тIехьа царех хьахулаш дар дикагIа хилийтара тIагIертта къовсам ца лоаттабелга. Укх тIеххьарча хана партийнии советскии органий балха тIа республике кIезига дац керден пайданеи дараш. Цхьабакъда, кепайоазоно, радиоси телевидении наг-нагахьа безам тIагIоргбоацаш, бувца мотт шаьра боацаш мара дувцац цунах лаьца, дукхагIйолча хана шоаш ёш йола выводаш чIоагIъяц цар вахарерча хоадамболлаш долча масалашца. Бакъдар аьлча, уж санна кепаеттача материалаша, передачаша тешабац нах, новкъостал дац царна творчески уйла а еш, дикагIйолча опытах пайда эца.

Массови информаце средствай кулгалхоша бокъонца кхетаде деза, шоай болх цар овлангара денз тоабалцца йолча хана, вай сихха дIахьалхашкахьа ахара новкъарле ечох довлаллца йолча хана майра а гуччахьа а, хоадамболлаш а гIулакхах кхеташ а дувцилга хургдац.

Таханарча активана кийчо еча хана парте цхьайолча районни а городской а комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша беча балхага кердача позицешкара хьажа гIийртар тхо. Керттера вывод партийни кулгалдара стили методаши эргаяхара процесс хьинаре а тIагIертта а дIа ца хьолга. Хьалха санна лоархIамегIа лоархI заседанеш, совещанеш, отчеташ елга, тIайийца решенеш кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара, практически гIулакхашка хьежжа нах дика бовзара, лохера партийни звеньяшта, къахьегама коллективашта ма могга чIоагIагIа терко яра тIаерзаяь яц кадраш.

Ала дезаш да, парте районнии городскойи комитеташа бу болх парте обкома отделаша кхоачамболлаш кIоаргга ца боашхалга, цар беча балха критически мах бац. Геттара каст-каста нийслу парте обкома бюро, секретариата докладашка а соцамашка а критика ярал совгIа дIахо деш хIама доацилга. Тахан иштта оттаде дезаш да дош: критика яьчул тIехьагIа дикагIча оагIорахьа гIулакх тоадара е новкъостал де деза, е (нагахьа санна критически замечанеех йоагIаш йола выводаш ца йойя), кердача, дикагIа кийчбенна болча кулгалхошца чIоагIъе еза участок.

Негативни гIулакхий бахьанаш Iомадаро хьахьокхачох дукхагIча даькъе уж нийслу идеологически кадраш кийчъеча цIенхашттара кхоачамбоацараш нийсдолийташ хиларах. КПСС горкомийи райкомийи секретарех духхьал ахаш, пропагандаи агитацеи отделий заведующех 26 процент бараш мара бац лакхера партийно-политически образовани йолаш, алхха виъ болхло мара вац халкъа боахама специалист. Городской а районни а газетий 14 редакторах кхоъ мара вац лаьрххIа йола журналистски образовани йолаш. Идеологически болхлошта цаIаш хинна Iац шоай служебни положенех пайда а ийбеш харцахьара гIулакхаш леладеш, бытера поведени нийса йоацаш. Иштта, 1986 шера уж бахьанаш нийсдаларах шоай балхаш тIара мукъа а боалийташ, цIенхаштта партийни бехктокхаме эзар «Знамя труда» яхача Сунженски районни газета редактор И. И. Чунихин, парте Шалински райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитель Ш. Н. Эльмурзаев, иштта кхыбараш.

Эргалонийн кадрай политика дешашка кхы а чIоагIагIа ма дарреи кIоарген доашхаш хьежар КПСС ЦК январски Пленуме, укх шера март бетта уж дувцаргда парте областной комитета лаьрххIа йолча пленуме. Вай идеологически балха хьакъехьара керттера декхар вайна гучох къахьегамхошта идейно-политически кхетам баларгахьа дерзилга Iалашдар, хоадамболлаш йолча участкай балха, хоадамболлаш бола нах хьожабар. Парте обкома бюро членашта лаьрхIа дукха а йоацаш хиннача заседане нийса къоастайир уж участкаш. Хетачох иштта гIулакх къоаставелга Iалашде деза КПСС горкомашкеи райкомашкеи. Къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам балара, цу гIулакха тIара кхоачамбоацараш дIадахара партийни комитетий бюроша, хьалхарча секретараша юкъарчал доацаш шоаш бехктокхаме хилар кхетаде дезаш да. Цу балха боарам айбар — ерригача областной партийни организаце, хIара кулгалхочун, хIара коммуниста политически зрелость хилара дола сийлен гIулакхи экзамени.

Эггара гаргагIа йолча хана таханарча активе хьежа дешаш дувца деза городскойи районнии партийни организацей активай собранешка, нийсденнача кхоачамбоацарий гIулакхаца а самокритично мах белга Iалаш а деш, кхоачамбоацараш дIадахара практически це дезараш белгал а деш. Шоай лоархIам а моттиг а цу балха тIа къоастае еза халкъа депутатий Советаша, профсоюзнии комсомольскии организацеша.

Парте XXVII съезда, ЦК январски Пленума решенеш вай балха тIа ларде а лувцаш, дувцилга доаццаш вай низ кхоачаргба беррига идейно-политически болх дикка тоабе, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара сийленца накъадаха.

* * *

Дувца оттадаьча дешах пренеш дIайолайир КПСС Грозненски горкома секретара Л. П. Белоглазовас.

Идеологически балха юкъе дийннача гIалатех керттерадар да, аьлар цо, из болх саго хьакъоастабаь, цунна эшачоа, дезачоа кIезига терко еш лелабар.

Де дезараш дукха да. Чоалхане да городе ди лелабара гIулакх. Нийслу къамашта юкъе цатоамаш оттаде гIерташ, кхыдола вайна ца эша гIулакхаш леладу моттигаш. Кхалнаха юкъе, къаьстта цIенноаношта юкъе кхетама болх лелабелга дитад. Хеттача тайпара пайда луш яц дуккха а культурно-просветительни учрежденеш.

Цун бахьан да атеистически болх говза дIабахьа ховш йола кадраш лерттIа кийч ца яр. Социально-педагогически комплексаш вIашагIйохка лаьрхIад городе, цар таро хулийтаргъя наьха уйлаш, царна хетар хар мет тел тайп-тайпарча социальни группашта юкъера гIулакхаш къоастаде, цул совгIа таро хургья кхетама, правовни балхаца царна Iоткъам лоаттабе.

Ди лелабара дола законодательство нийса дIадахьара партийнии советскии органий бехктокхам лакхбара болх дIахьош ба, хIаьта гучабоах шоаш шоаех моллаш а баь лелаш бола нах а. Март бетта КПСС горкома бюро оаха ювцаргья дезала юкъе болх лелабара йола комплексни программа, из кхоачашъяра оарцагIйоахаргья кхалнаьха советаш, дезалан школанеи гIо деш йола советаш, кхыйола общественни институташ.

Дош лу КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара **Х. М. Витушевна.** КПСС ЦК январски Пленуме аьлар цо, къамани тайп-тайпарча къамаштеи юкъера бувзамаш чIоагIдара, интернациональни кхетам балара партийни организацеш кIоаргга болх бе декхарийла йолга. Интернациональни 400 дезал бах тха районе. Масал доаладе йиш я планаши декхараши кхоачаш а деш барт тайна йола, тайп-тайпарча къамех латта звенош, бригадаш, къахьегама коллективаш дукха я аьнна. Горячеводски УБР. Грозненски газ чакхйоахача завода, «Октябра 60 шу» яхача совхоза партийни организацеша цахаддаш теркам бу болхлоштеи колхозхоштеи интернациональни кхетам балара, коллективана юкъе Iимерзало оттаяра.

Тха беррига идейно — кхетама балха юкъе керттердар да доттагIали вошали наха юкъе хьаллоаттадар. Цхьабакъда, ала дезаш да кIезига яле а националистически шовинистически уйлаш йолаш районе моттигаш нийслулга.

Массе а школашка, къахьегама коллективашка вашагIъехкача дукхагIйолча интернациональни клубаша шоай болх ледара лелабе. Дешархой интернациональни, патриотически кхетам лакхбара болх боагIача тайпара дIахьоц педколлективаша.

ЧIоагIа дагабоаллам чубоссийт наха юкъе ди лелабара гIулакх хIанз а лакха латтаро. Вай декхарийла да къа ца хьегаш шоашта пайдаш дерашца, къаракъаш меларашца, алкоголизмаца, тунеядстваца, наркоманеца цахаддаш къовсам лоаттабе. Цу гIулакхашца лоаттабеча къовсама юкъе хьагуш да цхьабола болхлой мела хилар, оапаш бувцара, шоашта хIама янкхара, цу тIа гIолла юкъареи паччахьалкхени гIулакхаш цар во леладара уж шек ца хилар. Дукха моттигаш нийслу шоапта ховше а отчетность негаеш, харцахьара хIамаш леладеш, къоалаш деш. ХIана нийслу уж? Уж нийслу де дезар вай моттийта дарах, деррига гIуланхаш къестаде а гIерташ нахацара кхетама болх ца лелабарах.

ХIара дийнахьа нийслу, аьлар собране къамаьл даьча НГIАССР госбезопасноста комитета председатела **П. М. Архипова**, къамани интернациональнии гIулакхаш ца кхетадеш йола къамашта юкъе цатоамаш увттаду моттигаш. ДукхагIдолча даькъе уж нийслу цхьан къаман нах болча коллективашка. Иштта, масала, укх тIеххьарча хана художественни промыслай объединене гучаьлнай националистически обществана духьалареи уйлаш йола моттигаш. ХIаьта белгалдаккха деза цига цхьан къаман коллектив хилийта гIертилга. Иштта ниъкъ хьаллаьцаб торговлеи наха бытовой гIулакхаш дечеи министерствай системе а. Уж кхоачамбоацараш, духхьал дийна ца Iеш, дIадаха деза. Идеологически балха Iоткъам лоаттабара йола кадрови политика харцахьа лелаеш бола кулгалхой бехктокхаме оза беза.

Интернациональни политика тоае езаш я просвещене, здравоохранене, культура министерствашта чуйоагIаш йола цхьайола коллективаш а. Дуккхаза дийцад кагирхой общежитешка, царца цхьана ВУЗ-ий общежитешка шо-шоай къамах бараш къестабелга нийса ца хилар.

Динах юхедиса во дараш да национализм хьаллоаттаераш. Цудухьа вай декхар да бусалба духовенства леладу обществана духьалара гIулакхаш дIа а доахаш идеологически болх тоабар. Вай республике ледара лелабу атеистически болх. Долчча тайпара моттигашкара хьал ца харо, атеистически болх моттийта лелабаро обществана кхераме дола бусалба дина кертелатарий гIулакхаш михьардоах. Цу массадолчо декхарийла ду вай мурдий тоабаш йохаргйола болх дIабахьа, де дезачун нийса программа оттае.

Цу хьакъехьа цхьа предложени яла безам бар са: духовенствана юкъера харцахьара хIамаш дIадахара гIо де йиш я республикерча бехктокхамеча болхлой, нагахьа санна шоаш бахача юрташкара мурдий тоабаш йохаргйола болх дIабахьара декхар царна тIадулле. Сектантски гIулакхаш гучадоахаргдолаш бола профилактически, пропагандистски болх шербе, боаржабе беза.

Къахьегама ресурсаш балха дIанийсъяра хетадаь дар Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, НГIАССР Госплана председатела **А. А. Мальсагова** къамаьл. Цо белгалдаьккхар, статистико хьагойтачох юкъара порядок телхаераш, социалистически а бахача наьха а рузкъа лечкъадераш, кхыдола харцахьа хIамаш леладераш юкъарча боахаме къа ца хьегаш бола нах ба аьнна.

Юкъарча боахаме къахьегара гIулакха мехка эггара тIехьаюсарех цаI я вай республика. Дуккхаза а из гIулакх къестадаьд тайп-тайпарча инстанцешка, цхьабакъда, хIама хайра хувцаденнадац. Цун бахьан да халкъа депутатий районнии городскойи исполкомаша, министерстваша, ведомстваша нах балха увттабара гIулакх во леладелга.

Къахьегама ресурсех пайда эцара тIахьожам лоаттабеш йолча районни комиссеша хIанз тоабеш латт шоай болх, аьлар цо. Комиссей материалаша хьагойт нах балха оттабара гIулакх Урус-Мартановски, Шалински, Наьсарен, Ножай-Юртовски, МагIалбика районашка ледара латтилга. ХIаьта, колхозашкеи совховашкеи, белгалъяьхача районашка тIехьа, болхлой низ тоъац, хIара шера кхычахьара нах беха безаш хул юрта боахама балхаш дара.

Кадрашца Iалашъяьяц промышленни предприятеш а; цар бизза пайда лургбола гIулакх мела да. Иштта моттигерча промышленноста министерстве 1986-ча шера 250 болхло мара тIаккхийттавац. Хьун боахама министерствас бIарччача шера 27 саг мара балха хьанйцавац. Наьха хьашташ кхоачашдара, нах балха оттабара мела я торговле, наха бытовой гIулакхаш дара, жилищнии коммунальнии боахама министерстваш, респотребсоюз, Госагропром, кхыяраш.

— Советски сага интернационализма кхетам балара чIоагIа аьттув болаш моттиг я къахьегама коллектив, — аьлар собране къамаьл даьча Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене парткома секретара **А. Б. Джукаева.** Управлене подразделенешка оагIонца оагIув а болаш, къахьегаш ба 30 совгIача къамех бола викалаш. Практически еррига а бригадаш интернациональни я.

Интернациональни кхетам балара йолча формашта хIанз критически мах беш да тхо. Цу тIа дукхагIа теркам тIабохийт оаха Къулбаседа Кавказе дахача къамащара доттагIал дегIакхувлара. Цу гIулакха новкъостал ду социалистически яхьо. Яхь лелаяра договор оттадаьд ЧИУС-ей «Севосетинпромстрой» яхача территориальни управленеи коллективашта юкъе. Итогаш еча хана опыт хьаэца делегацеш дIа-са ух, шоайла тохкамаш ду, результаташ ювц дуккха а тиражаш йолча газеташ тIа. ХIара вIашагIкхетар — тайп-тайпарча къамех болча наха шоай уйлаш ювца, производственни коллективашта хьалхашка латта декхараш къестадара наькъаш лохаш йола дийна общени я.

Къаьстта терко е езаш дош да атеистически кхетам лулга. ТIатеIIа атеистически пропаганда елга эшац, аьнна хеташ, харцахьа уйлаш йолаш ба цхьабола новкъостий. Из геттара нийса дац.

Тоъам а баь Iе йиш йолаш дац хIара дийнахьа юрташкара хьакхувла болхлой кхетам балара мероприятешта юкъеозилга а. Города дикка гаьна бах уж, смена чакхъяьлча сихха цIабаха безам болаш хул. Атта гIулакх дац перерыв йолча хана компактно пайда эцилга. Цо дIадех къаьстта кийчвалар а знанеш йолаш хилар а. Амма вай массаза а кийча хилац чоалханеча хаттарашта жоп дала, нах тешабара тоъам болаш говзал яц.

Къамаьл ду КПСС Советски райкома хьалхарча секретара **Л. Д. Дзейтовас.** Лоаман мохк, аьлар цо, хIанз шозлагIа хьахулаш латт. Производства еррига а средстваши резерваши балха юкъеззай. Чакхдаьннача шера промышленни продукце боарам цкъан ахаззеи дукхагIа хиннаб. ГIишлонхоша караерзаяьй 3 миллиони 880 эзари сома капитальни вложенеш, хьалха чакхъяьннача ерригача пятилетке хиннараш миссел я уж. Юрта боахаме яьккхай 7 миллион сома маьха продукци. ХIанз мара цу даькъо пайда а беш болх баь бац. Хьалха хинна материальни база а йолаш вIаштIехьдаьккхад производство дегIаухилга. Производственни коллективашка унахцIена дола хьалаш хьадаьд оаха. Производственни а кадрови а дешаш алхха гуччахьа къестаду. Кулгалхочунгара ца доагIаш дар гучадаьлча «шийи лоIамагIа» балхара мукъавалийтац, йоагIаш йола формулировка оттаю. Экономика масса йолча звеньяшка цхьабола кулгалхой хийцаб оаха. ЮхагIерта, компетентни боацача, шоашка кхаьчача гIулакхах пайда ийбеш хиннарашта метта инициативни, квалификаци йола специалисташ хьожабаьб. ДукхагIа йоакхо ю юрта бахача наха эшараш Iалашдара. ДукхагIа къахьег балха тIа боаца нах производствана юкъеозара.

Иштта йола социальни политика наха мога а ю, хьал а лоац.

ХIаьта а кхыдолчох дувца безам ба са. Балха тIа вола саг массанена а гуш ва. Амма чакхдоал балха дн, нах шоай лоIамагIа бус. Къайле а йоацаш мукIарал де деза: нах бахача моттигашка вай беш бола идейно-кхетама болх таханарча дено дIадеххача бесса бац. Цох хьахулар — общественно пайданерча къахьегамах юстара бувлара факташ хилара, дина а националистически а кIийлен тIа къовсамаш дахар, кхычахьара баьхкача специалистий сий ца дар.

Атеистически кхетам балара дешаех дувцаш, Шалински райисполкома председатела **Х. Г. Багашева** белгалдаьккхар тахан дIадехачоа из жоп луш ца хилар. Йоккхий цифраш-м йоалае йиш яр районе ужжал мероприятеш чакхъяьхай, аьнна. ХIаьта мел пайда боал царех? Керда Вахар яхача юрта хиннача схьодах масал доаладир цо. Укхаза вIашагIкхийттараша цIи яккханзар дина «авторитетий», цар цIена доацача гIулакхех дувцанзар, дина культах дола законодательство телхадераш хьоа ца беш биеар. Цу тайпарча мероприятех зе ца доале, хьабала пайда бац. Бехктокхам ца хилар, даьр магийтар, формализм хилар хьахьокх цо. Из факт йийца а йийца, райисполкомо бехктокхаме эзав юртисполкома председатель **А. Д. Байсангуров**, бехк баьб школа директора **Х. Хамзатовна**, «Зори Кавказа» яхача совхоза профкома председатела **К. Эпендиевна.**

Идеологически балха тIа эргалонаш еча боккха лоархIам ба хьалхарча кулгалхочун. Района боахамий, предприятей, учреждений дукхагIбола кулгалхой дика производственникаш ба. ХIаьта а тахан хала да масал хьаэца мегаргдолаш идейни а политически а дика кхетам луш ва из, аьнна цIи яккха.

Ассиновски № 1 йолча юкъерча школа директора **Г. В. Терскаяс** дийцар дешархошта интернациональни а патриотически а кхетам баларах, школьни реформа чакхъяккхарах, XX-ча партсъезда цIерагIча колхоза, консервни завода массаза а новкъостал деш хиннаб тха школа дешархой, хьехархой, аьлар цо. Дешархой производственни бригада районе дикагIчарех цаI я. Амма сагота хила дезаш гIулакхаш а да.

Реформа дIайолаенна кхо шу даьннад, цу хана денз дувц производстве болх бе моттигаш хилар Iалашдарах. Дешархошта лаьрхIа 20 моттиг еннай тхона. Бераша чIоагIа раьза долаш болх бу колхозе, юртабоахамерча къахьегамах къехкац уж. Цхьабакъда, дукхагIйолча хана шоай низ тIабахийта моттигаш йоацаш дус уж, царга хьожаш бац хьехамчаш. Реформа яра дешаш кIоаргга дег чу дийшадац базови предприятей партийни а профсоюзни а организацешта. Хьаэцаргья вай къахьега Iомабеш йола кабинеташ, цу чу хила еза оборудовани. Иолаш яц эша инструменташ, станокаш. Цу тайпара хьал тха цхьан школе хинна Iац, района кхыча школашка а во я технически оснащени. Боахама кхашка болх беш йола техника Iомаеш хила беза дешархой, хIаьта школашка 10—15 шу а доаккхаш латт тишъенна тракторащ, царна эша доагорасмазочни материалаш а яц. Иштта цаI шоллагIчунца дувзаденна да деррига а.

Вай парте Центральни Комитета, аьлар Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленноста министра **С. М. Магомадова**, эргалонаш яра доккхий стратегически дешаш къестадеча хана, цхьан минута а теркал ца деш дитац советски наха коммунистически кхетам лулга, цар партийни а паччахьалкхен а дисциплина леррагIа лелаелга, уж бизза бола бехктокхам бовзаш хулга.

Халахете а, йоах цо дIахо, министерства подведомственни предприятешка кIезига яц негативни факташ йола моттигаш. Доккхий да деш дола производственни зенаш, приписнаш еш, нах Iехабеш дола гIулакхаш леладу, ледара я тIадиллар кхоачашдара дисциплина. Цхьаццайолча хана боахам лелабара гIулакхашка еш йола ледарлонаш зуламца ювзадуш хул. Кхы тайпа кхетаде йиш йолаш дац дукха продукци талхийтача, бокхача боарамера материальни маьхаленаш тIера ювлийтача прядильно-ткацки объединене директор хиннача Л. Д. Магомадова а кхычар а леладаьр. Бакъда, уж шоай гIулакхаш тIара дIабаьхаб. ХIанз цу деша следстви еш я, царна боагIаш бола бехк бергхиларах тешаш хургда вай.

Зе деш, хIамаш тIераювлаш, лечкъораш долаш моттигаш хиннай «Металлист» яхача заводе а, цига директораш Гадаборшеви цул тIехьагIа Хасанови хиннача хана.

Цу фактай бахьан министерство ше цхьанкха тайпа хила йиш йоацача тайпара принцип йоацаш хилар лоархI оаха. Цу хьакъехьа гIулакх лертIадоаладара де мел дезар дергда оаха.

Грозненски района «Заря» яхача совхоза баьцадаараш кхедерий бригада бригадира **Т. С. Гулаевас** аьлар, сага кхетам лулга дIадолалу дезалгара. Дезале дIадолалу сага оамал, къахьегамцара, моральни, идейни, культурни ганзашцара цун гIулакх хьахилар.

Са сай, йоах къамаьл дечо, бера ха хала хиннай. Берий цIагIа кхеьйи со. 13 шу даьлча колхозе болх бе йолаенай со, хIаьта цу хана денз деррига а са вахар дувзаденна да юрта боахамца, лаьттанца. Лаьттанцара, къахьегамцара тхоай безам бераша, уж тха ялх да, дIалу ази са марон. Уж дерригаш а цIагIа къахьийга ца Iеш, школьни каникулаш йолча хана кхашка а болх беш хул.

Районни а юрта а Советий депутат се хиларах тарра, ханна болх беш доаца бригада члений бераш балха оттадара гIо ду аз.

Масала, школа йистеяьккха Гацаеви Муцагови цхьаннахьа болх беш бацар. Царца къамаьл а даь тхоай бригаде хьийхар аз уж. ХIаьта соахка гурахьа уж эскаре накъа а баьхар оаха.

ДIаала доагIа, дезал чIоагIбара, бераштa кхетам балара хьалаш хьакхоллара, законодательствос тхоашта еннача бокъонех бизза пайда эцац оаха. Бераштa кхетам балара даькъе шоай декхар дизза кхоачаш ца деча дашка-ноаношкара доагтIар ханнахьа хьадехац.

Совхоза парткомаца дага а даьнна, оаха лаьрхIад дезал чIоагIбара, бераштa кхетам балара дешаш совхоза парткома а школай партийни организацей а цхьана еча заседанешка къестаде. Каст-кастагIа коммунистий отчеташка ладувгIа, царгара бераштa кхетам балара а дезал чIоагIбара а хьакъехьа доагIар хьадеха.

ТIехьа тIаихувш йолча тIехьенна кхетам лулга тоадара къахьегама а педагогически а коллективай низ тIаберзабергболаш дезалан школанеи гIо дергдола совет вIашагIйолла лерхI оаха. Бераштa кхетам балара, дезал чIоагIбара балха гIо деш хургья тха совхозе херка кхалнаьха совет а.

Ше къамаьл деш, Нохч-ГIалгIай АССР прокурора **А. И. Ростова** аьлар, бахача наха къаьстта кагирхошта идейно-политически, тIемапатриотически, интернациональни кхетам луча цIенхашттара кхоачамбоацараш да республике. Цу деша цIенхаштта уйла е а йоагIаш йола выводаш е а еза вай.

Сона хетаргахьа, гуччахьа мукIарал де деза, националистически проявленей цхьаццайолча партийни а советски а органашка цу гIулакха иралга хьежжа хоадам беш ца хилара.

Из дош селла дикъде-м бахьан дац, бакъда, сона хет, гIулакх дукхагIча даькъе лоарзагIа доал гуччахьарча а къайлагIарча а националисташа хьалкхебеча дикача дагара боацача, кхыча къамашца цабезам болча моттигашка. Духхьал из бахьан долаш да республика юрташка мехка кхыча регионашкара хьахьожабаь балха дIанийсбаь дукха специалисташ ца Iелга. КIезига дац националистически уйла йолаш сага духьала даь зуламаш а.

Фу бахьан да националистически проявленей? Хала да цунна дизза жоп дала. Оратора хетачох, эггара хьалхара цун бахьан да, цхьаццайолча хана формана а леладеш, лозунгашцеи тIахьехамашцеи леладеш дола наха интернациональни кхетам балара гIулакхаш.

ШоллагIдола лоархIаме бахьан — кадрови политикера кхоачамбоацараш. Промышленносте, мехкдаьттахиме, торговле, быте, доал дара аппарате кадраш дIанийсъяра дешага цIаьхха хьежача а перестройка йича а нийса хургда, аьнна, хет.

Из жоп луш хила деза, эггара хьалха, общества, паччахьалкхен хьашташта, цхьаццаболча наьха тоабай а землячества а хьашташта а доацаш.

Вайна хьалхашка латтачарех эггара а керттера декхар — боарамга а лоархIамга а диллача кагирхошца беш бола болх ба. Царна кхетам балара проблемашца дувзаденна цхьан хана сходаш, собранеш, активаш яьй, бакъда, цу тайпара юкъара мероприятеш кхоачам беш яц.

Цхьа масал доаладергда аз. Парашютни клубе нохчийн эрсийн кагийнах чуйнна шоай гIулакх деш боахкача чу а ийкха лата эттай хулигански группа. «Шоаш къонахий дале, хьадовла тхо долчахьа, ислама баьццарча байракха кIалl» — яхаш махьарч дийттад цар. Малаш-б уж? Уж ба кхозза суд яь вола 21 шу даьнна Джамалов; «Массаза а, — факультета декана нов. Акасва цунна еннача характеристикага диллача, — новкъоста гIо де кийча вола, студенташа а преподавателаша а лоархIаш вола» 20 шу даьнна пединститута студент, комсомолец Тангиев Iалихан; Цун начальника нов. Мусаева деча тешалагIа, «коллектива общественни вахаре дакъа лоацаш, общественни порядок лораеча дружинник а волаш дакъа лоацаш» вола № 1436 йолча автоколонна водитель 21 шу даьнна Тонкаев Бислан.

Зуламхошта таIазар даьд. МалагIа выводаш яьй цу фактах? Автоколонна а пединститута а коллективашка уж зуламе гIулакхаш дийцадац. Кхы йиш ехагIа да, дознавателa капитана нов. Джамалдаева, Старопромысловски района прокурора заместителa нов. Точиева, суда председателa нов. Умалатова шоай интерпретацеш тIа гуччахьара националистически выходка йоллаше а цун цIи яьнкхаяц. Зуламхой деша баьгIача а болх баьча а коллективашка представленеш е частни определенеш яьяц, хиннaчох партийни, комсомольски организацешка хоам баьбац.

Доклада тIа нийса белгаду, — аьлар ВЛКСМ обкома секретара **А. Х. Амирханова**, комсомола комитеташа кагирхошта интернациональни, атеистически, патриотически кхетам балара проблемаш тIагIолла, валовой хьисапе къестаеш хилар. Да а да из иштта, массовой мероприятеш, эзараш беседаш еш, лекцеш ешаш, деналера рапорташ телаш вайна дицлу керттердар — ший йоакхонаш а эшараш а дола хьадда вола саг. Цунна тешал ду ВЛКСМ обкома, газетийи журналийи адресагIа ухача письмоша.

Духхьал а гуччахьа а мукIарад де деза, вай вахаре нийслуча харцахьарча гIулакхий хоадам боллаш мах хоадабац, кагирхошта цар беча Iоткъама маIан теркал а ца деш, уж дIахо а долаш хилара новкъостал ду. Иштта, ЧИГУ филологически факультета бюро секретарь хиннача Басаева Зарас, чакхъяьннача отчетно-хоржамий собране хьоаха мара данзар факультета комсомолкаех дийлагIа дакъа бола мехкарий шариIата IаьдалагIа маьре баха хилар. Цу фактацара ший уйла миштай а хьааланзар цо. Комсомольски организаце а цу деша хоадам банзар. Кагирхошта кхетам балара проблемаш къестаеча а кхычахьа а уж тайпа хIамаш ВЛКСМ райкомий а обкома а балхаца нийслуш хилара тешал ду идейно-политически болх тIагIертта боацаш а хIаьта негативни гIулакхашца лира ца хилар а теркалдина.

ХIара хIаман ший цIи якха еза ха хьаэттай, тахан хьажанза даргдоаца дешаш къестаделга тIехьатеттараш оаха политически кхетам боацарех лоархIаргба, цунна тIехьадоагIар ше долаш.

Коммунистически а интернациональни а кхетам луча лоархIаме ба атеистически болх, аьлар Урус-Мартана юрта Совета исполкома председатела **А.-В. Ю. Ибрагимова**. Юрта Совета территоре тIа да бусалба дин маьждиг. Даьлах тешача эзар совгIа болча наха кIиранна цкъа рузба ду цу чу. Цу гIулакхо хьал чоалханегIа дойя а, юрта Совета исполкома общественни организацешца цхьана йолча дина тоабай гIулакхаш соцаде.

ХIаьта а, цу балха тIа тIагIерта хулга, оперативность, дош хоадамболлаш чакхдоаккхалга кхоачамболаш дац тха. Цкъаза нийслу, оалаш ма хиллара, хиннaчун леррагIа тхо долхаш. Иштта, 1986 шера 399 саг йоалаяьй чха юрта, хIаьта регистраци яьраш 153 мара яц, уж а цаI е кхы дукхагIа бераш хиннaчул тIехьагIа. Царна юкъе ба хьехархой, юрта интеллигенце кхыбола викалаш.

Керда советски обрядаш вахаре йоалаяра хьадда болх бу оаха. Цу гIулакха эсала дац тха хьалаш — долаш да кхоъ юрта культура цIа, цаI районни культура Дворец. ХIаьта а толамаш хьага везаш дац. Юрта Совета исполком декхарийла я, ерригача общественни организацей низаш вIашагI а теха, тIагIертта советски обрядаш вахара юкъекхувла, культура учреждений болх тоабе.

Идейно-политически интернациональни кхетам балара проблемаш, аьлар КПСС Назрановски райкома секретара **Л. Б. Амерхановас**, цу даькъе тайп-тайпара дукха болх бойя а, Iалаьмате чIоагIа актуальни йолаш юс. ХIанз районе болх беш я 30 мурдий тоаба. КъайлагIа лелаш йола дин формированеш кIезиглуш яц. Ислама а цун идеологена а пропаганда еш дина хьалхале лелаераша закон телхадеш моттигаш нийслу. Района юрташка хIанз а дукха цIенош да бусалба дин символикаш тIайолаш. Дин фанатизмо хьалхьеду тайпашта юкъера довнаш, пхьа лехар. ХIанз а тIехьа хувшаю кхелаш.

Кхыметтел къахьегама коллективашта юкъе а тIехьа нийслу националистически уйлаш яраш, йолаш я аполитични хилара, ший-ший вар хьаллацара, тайпах е цхьан вирдах ва яхаш а, хьадеш хIама а доацаш айлаюкъе баьнна лелараш а шоайла вIашкаувзаш йола факташ. Парте XXVII съезда, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленумо дIадехачунга хьежжа, деш мел дар юххера балха хьахулаш долчунца, цун эффективностаца нийсдеш оаха хийла уйла ю: хIана нийслу хIара шер-шера цаIаш дола кхоачамбоацараш, хIара шер-шера вай идеологически потенциал шерлуча хана, из герз вай харц хIана дувл? Сона хетачох, цун керттера бахьан цхьаболча коммунисташа, эггара хьалха коммунисташа-кулгалхоша дин тIехьадисачунца, национализмаца къовсам лоаттабара гIулакх тесса дита хилар да.

Промыслови геофизика СКТБ директора, «Знание» республикански организаце правлене председатела заместитела **А. Г. Барминске** дийцар, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча «Знание» яхача общества лектораша а активисташа а дакъа лацара проблемех.

Цунна хетачох, республике латташ дола хьал довза а довзаш кийчъе еза дерригнех ма дарра бокъонца дувцаргдолча лекцей тематика, уж лекцеш ешара юкъеоза беза госуниверситета, педагогически, мехкдаьтта институтий преподавателаш, Iилманхой, халкъа боахама дикагIбола специалисташ, военни нах, культура а халкъа образоване а деятелаш, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой.

Къамаьл деш хиннaчо критика йир Iилма атеизма республикански цIен балха. Бакъда, укх тIеххьарча хана кIезиг дукха цо ший болх тоабаьб, долаш долча хьалашка ладувгIаш барашца эффективни контакт лаха магац цунна, аьлар оратора.

ЧIоагIа хала а хеташ студенташ болча кагирхошта кхетам балара болх Iалаьмате чIоагIа тIехьабиса лер аьлар, Грозненски мехкдаьтта института КПСС исторе кафедра доцента **В. Н. Филькина.** Теша хала дале а, кхыметтел комсомольцашта юкъе а нийслу дино яхар хьаллувцараш.

ДукхагIча даькъе вай лелабу духхьал кхетам балара болх, хIаьта дицде йиш йолаш дац сага духовни вахар хувцара эггара дикагIа пайда къаьстта цу сагаца шийца беча индивидуальни балхах боалилга. Нагахьа санна хIара коммуниста шийна хьалхашка декхар оттадоре, къаьстача сагаца болх бе, нийса а бакъдар а цунна хьехаре, царех дукхагIа йола проблемаш хьогте а къоастаяь яьнна хургьяр.

Къоначa тIехьенна кхетам балара болх дукха наькъаш долаш ба. Кагий нах а мехкарий а декхарийла ба Iилма мировоззрени дика Iомае, ший са санна Даьхе еза, массаза а ше советски халкъий боккхача, цаI мара боацача дезала член волга диц ца де. Кагирхой хила беза къахьегам безаш, халкъа рузкъа лорадеш. ХIаьта фуд тхона тхоай институте гуш дар? ХIара дешара шу чакхдоалача хана аудиторешкара мебель, кхыйола инвентарь дукха эзар сом дIадахийта ремонт е езаш хул...

Тамаш йолаш кIезига дувц оаха цунах лаьца тхоай партийни а комсомольски а собранешка. ХIаьта цу гIулакха белгал а баьнна, массане бехк тIабужабе мегаргбола нах болаш ба.

Цхьаккха тайпа эргалонаш хила йиш яц, вай деш мел дар, вай увттаеш йола планаш дог тийша волаш а уж нийса а хиланза яргйоацилга а ховш сага психологи ца хувце, аьлар «Ленинан некъ» яхача республикански газета редактора **Ю. А. Айдаева.** Цхьан моттиге латташ хилар къаьстта кхераме хIама да духовни сфере, идейно-политически, интернациональни, эстетически кхетам луча. Цхьабакъда, сов сиха хувцалуш йолча, событешта тIехьакхе гIерташ вай хийла терко ца еш дут керттера дар.

Цул тIехьагIа оратора во могабир республикански газеташ, царна юкъе «Ленинан некъ» а «Сердало» а дIадоаржадара «Союзпечата» бу болх. Цо белгалдир нохчий а гIалгIай а меттала арадувлача газетий тираж дукхагIа хилийта езилга.

Ший къамаьл чакхдоалаш цо аьлар, XXVII съездеи КПСС ЦК январски Пленумеи исторически решенеш кхоачашъеча къахьегамхой дIайхача, бакъдолча, тешамеча дешашца оарцагIа боахаш журналиста дегIа юкъе гIолла чакхдала деза эргалонаш яра гIулакх.

* * *

Партийни актива собране дийцача дешах йола резолюци тIанийцар.

Дуне цхьан кIирагIа

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЛОАРХIАМ БОЛА СОБЫТИ

Дерригга дуне тохадалийтад КПСС ЦК январски Пленумо. Тайп - тайпарча политически общественни низаша цунна санна чIоагIа теркам тIабахийта цхьан паччахьалкхен вахарера кхьйола моллагIа йоккха событи дагайоха хала да.

Цу шеррача дунен халкъашта юкъерча резонанса къайле кхетаеш я. Советски Союз — милитаризман империализман низашта духьаларча, ядерни катастрофа кхерамах адамле кIалхараяккхара тIехьарча къовсаме массане а лоархIаш йола лидер я. Советски Союз чIоагIъеш, цун влияни лакхъеш мел дар, цун доттагIий, массане юкъарча машара гIулакх дезаш мел бараш гIадбугаш да. Цу хьакъехьа дика аьннад газето: «ХIанзарча чоалханеча дунен халкъашта юкъерча хьало. США воинствующи империалистически гIозараш тIема - стратегически паритет йохае, тIема низий совле якхха гIертаро дIадех СССР экономически потенциал Iалаьмате сиха ебае а оборонни таронаш массе оагIорахьара чIоагIъе а езаш хилар. Духхьал из Iалашдеш я КПСС ЦК январски Пленума итогаш».

Советски Союз экономически мелъялар дог доахаш хиннача социализма моастагIашта чIоагIа хIама техай Пленума решенеша. Тайп - тайпара эмбарго увттаярахи сихха герзаш Iоадеш вай мохк экономически кагбе лерхIаш хиларахи хIама ца хинначул тIехьагIа, уж дог доахаш хиннабар советски кулгалхоштен советски халкъанен, вай обществе тIеххьарча шерашка хьаIайна йола негативни явленеш дIаяха ца магарга. США паччахьалкхен секретара помощник Р. Риджуэй, масала, американски конгрессменаш тешабе гIерташ хиннав Советски Союзе гIулакхаш кердадаха а дегIаахар сихде а гIерташ деладер «системана даьнна Iургаш хIама тилла цхьа бахьан дIакъовла гIертилга мара дац, из овлангара эргалонаш елга дац», ала гIерташ.

ХIанз кхыметтел Малхбузен буржуазни кепайоазоно а январски Пленума решенеш исторически я йоах, хIаьта «Нью-Йорк таймс» яхача американски газето Пленума итогашта комментареш еш шийн редакционни статья араьккхай «Эрсий революци» аьнна керте а яздаь. «Москвера тахан къаухача кердача хоамаша, — белгалдоах шийн оагIорахьара «Вашингтон пост» яхача газето, — кердача тайпара кхетадайт гIулакхаш. Горбачева гIулакхаши предложенеши цIенхашта Iомае а комментареш е а езаш дола хIамаш санна тIехь - тIехьагIа дукхагIа кхетаю наха».

Бакъда, тахан дукхахча хIамай кхыча тайпара уйлаш е езача кхаьчаб Вашингтона, Лондона, Бонна, Малхбузен кхыча столицай Iаьдала коридорашка. Советски Союзе эргалонаш яра процесс юхаластаргъя е кхы вIалла деце юхасоцаргъя мотташ даьха дог дайнад. Январски Пленума итогаша дог айдаьд, хьинар хьалхьоадаьд советски халкъа дар хьоадаь ца Iеш. Вежарашха йолча партешка уж тIаийцай юкъарча гIулакхa юкъедихьа доккха творчески революционни дакъа санна. Цу событе лоархIам, цу даькъе дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама а, социальни прогресса перспективашта а, боккха лерхIаш ба социализман машарен сийрдача идеалашта тIехьарча къовсаме гIоллара вай кхьбола соратникаш а.

ЦIЕРАЦА ЛОВЗАРАШ ДЕШ ВА РЕЙГАН

Оттаяь хиннача ханал цхи ди хьалха 3 феврале Невадерча полигоне ядерни устройство эккхийтай ВIашагIкхийттача Штаташа. Из духхьал аргIанара американски ядерни тохкамаш делга хинна Iацар, из лаьрхIа яь провокаци яр, дерригга ядерни лелхамаш совцаде яхаш цхьатарра хьадехаш йолча еррига дунен сообществана яь духьале яр. «Рейган цIераца ловзараш деш ва» — иштта аьннад Вашингтона гIулакхех «Юманите» яхача французски газето.

Шийн цхьан оагIорахьара советски мораторий оттаяьча 547-ча дийнахьа ВIашагIкхийттача Штаташа лаьрхIар, Iалаьмате сиха ядерни герзаш Iоаделга юхатохар догдоахаш наха сатувсаш хинна хIама дохаде. Американски администраце шийн эгоистически хьашташ, тIема - промышленни комплекса хьашташ кхоачащдара, ядерни герза кхоалагIа тIехьа хьаяра наькъагIа тIема низа Советски Союзал хьалхаяла гIертара адамий вахара лоархIаме хьапташ вIалла а теркал дац. Ховшма дий, США хIанз тохкамаш деча хана керда ядерни боеголовкаш кийчъяь па Iеш, «седкъашкарча тIемий». программага хьежжа космически базировани ударни герзаш а хьаделга.

Дерригга дуне эгIаздаха да бехктохкхам боацаш Вашингтон цIераца ловзараш леладеш хилара. Протест кхайкаеш выступленеш ю паччахьалкхени политически деятелаша, парламенташа, партеша, общественни динен организацеша. «Ядерни тохкамаш дIахо делаьрхIа Вашингтон хилар,— аьннад Швеце премьер-министра Карлссона, — США-на дунен халкъашта юкъерча шеррача общественноста хетар теркалде ца лар да. Хала а хеташ белгалдаккха доагIа, американски паччахьакхен кулгалхой советски позице шоашта еннача таронех пайда эца ца ловш Iийна хилар. Из бахьан долаш герзаш дIадаха гIерташ хилара хIама кхийтар. Из бахьан долаш теркал бе лац ядерни кхерам шоашта тIалатташ мел бараш».

Советски Союзо шийгара мел доагIар даьд ядерни тохкамаш цIендаь дIадахара проблема латтачара меттахьа якхара. Гуш ма хилара, США жоп далайзар пхезза ха йIаьх а еш вай дIакхайкаьча мораторена. Цхьабакъда, Советски Союз юхаяла лаьрхIа яц ядерни тохкамаш дизза совцадара тIехьарча къовсамах, хIаьта, хьалха а санна, хьинар айдаь из чакхдаккха гIерташ а хургъя дика гIулакх —ядерни герз доаца а низагIа байта а боаца машар хьабара тIехьа къовсам лоаттабеш мел баращця цхьана.

ФИЛИППИНАШ: РЕАКЦЕ НИЗАШТА ХIАМА ТОХАР

Филиппинашка 2 феврале референдум хиннай, президента Карасон Акинос хьожаьча лаьрххIача комиссе оттаьча конституце проекта хьакъехьа. Юххера цунах хьахиннараш кепатеха арадаьха деце а хIанззе а гуш да, филиппински реакце низашта цIенхаштта хIама техалга.

Референдум чакхъяьннай харжархоша хьинаре дакъа а лоацаш. Цига дакъа лоацаш хиннаб кхадж тасса бокъо йолаш мел барех 85 процент бараш. Царех дуккха дукхагIбараша — 80 процент гаргга бараша хьаллаьцай К. Акино президенталла йисара ха 1992 шера 30 июне кхачалца йIаьхъе лаьрхIа долча кердача керттерча закона проект.

Хьалха президент хиннача Ф. Маркоса оагIув хьаллоацараши къаман оборона министр хинна Х. П. Энрилен керте латтача аьттехьарча низаша шерра кампани йоаржаьй, кердача конституцена харжархой духьала баха гIийрта ца Iеш, плебисцит чакхйоаккхилга дохаде а гIерташ. Из ялехьа массехк ди хьалха ультраантикоммунист полковник Канлас керте латтача реакционни бIухой группа путч е гIерта хиннай, бакъда, халкъо гIо а даь йохаьй из.

Референдума итогий анализ еш, дукххача обозревателаша йоах, К. Акино хьаллоацаш кхадж тессаб цхьан оагIорахьара правительствас чуIе цIеноши, кхача, хьабе болх лургба аьннача бахача нахах къегIабараша, хIаьта вокх оагIорахьара—Филиппинашка политически стабильность метталоаттаелга хIанзара президент хьаллацарца шоай Iалашде вIаштIехьдаргда аьнна хеташ долча гIозарий викалаша. Мехка прогрессивни общественностах аьлча, цо дизза могадеш да кердача конституце проектана Филиппинаша ядерни йоаца политика лелаярахи американски тIема базаш дIаяхарахи йола параграфаш юкъехьолга. Цунца цхьана цу гIозарашка хьалхадоах, цу положеней хьакъехьа дувцача хабараша уж толхае а вахаре уж чакхъяхара духьале е а тарлуш хилар.

Филиппинашка хIанз чакхйоахаш йола процессаш ира а цхьан тайпара а я. «Юманите» яхача французски газето яздеш ма хиллара, паччахьалкхенна керте латтачун популярность йоккха я, къаьстта городской йоккхача а юкъерча а буржуазена хьалхашка. Цхьабакъда, ергъя аьнна дош денна хинна цхьаккха реформа чакхъяьккхаяц. Юрташка лаьтташ доацаш бола ахархой, хьалха а санна лувцаш чубехк, деррига лаьттаех 80 процент шоай доалахьа долча лаьттай дахша.

Геннадий ШИШКИН. (ТАСС).

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача денна хетадаь советски литература денош чакхдаьлар Марийски АССР-ре. Цу интернациональни цIейна юкъе дакъа лоацаш бар мехкара цIи хеза дукха а литератораш. Укхаза гулбеннабар болхлой, колхозникаш, городашкара, юрташкара интеллигенци, студенташ, дешархой. Книжкаш дешаранца вIашагIкхетар хилар культура двореespecially — цашка, юртий клубашка, библиотекашка, предприятеи цIеча уголокашка.

СУРТАШ ТIА: Нохч-ГIалгIайченера поэтесса Р. Ахматова шийн стихаш ешаш я; нах гулбеннача зале.

В. АСКОЧЕНСКЕ сурташ. ТАСС фотохроника.

ЯХЬО ДОТТАГIАЛА НИЗ СОВБОАККХ

Нохч - ГIалгIайчен тайп-тайпарча районаша, предприятеша, боахамаша социалистически яхь лелаю лоадахарча республикай шоаш санна йолча организацешца. ХьатIакхаьчай дIадахача шера итогаш е, кердача шера договораш чIоагIде деза ха.

РЕПОРТАЖ

...Шаьрача асфальта тIа гIолла тоха ца луш йода автобус. Наькъа дехьа а сехьа а Къулбаседа ХIирийчен Правобережни района керда диллача лайво кIайдаь кхаш дада, каст-каста гучалелх юрташ, фермаш, желаш, хьатташ. Гаьннара дIахьежача гу лаккха урагIъяха латта город Бесланерча промышленни предприятей турбаш.

КIирбенна автобуса корах арахьежаш багIа Малгобекски района партийнии советскии органий кулгалхой, дикагIбола къахьегамхой, интеллигенце викалаш. Цхьаккха хIама теркал ца деш дитац цар. Из шийн бахьан долаш да: малгобекчанаши правобережненцаши шоайла интернациональни вошал долаш хиларал совгIа, дIа-хьа социалистически яхь лелаеш ба. Тахан вIашагI а кхийтта, дIадахача 1986 шера итогаш е, кердача шера социалистически яхьа договор чIоагIде лаьрхIа ба уж.

Кастта КПСС Правобережни райкома здапена хьалхашка соц автобус. ДIайхача моаршалца тIаэц хьаьший КПСС райкома хьалхарча секретара Х. Х. Дзуцева, района кхыболча кулгалхоша. Духьалбаьхкараштa юкъе ба парте, тIема, къахьегама ветеран, Советски Союза Турпал Г. С. Окунев, Бесланерча мансови комбината бригадир, Социалистически Къахьегама Турпал М. Р. Кулик, районе йоаржаьча социалистически яхье хьалхалатташ хьайоагIача инарала И. А. Плиева цIерагIча колхоза председатель Р. Касабиев, «Фарн» совхоза директор И. Тебоев, кхыбараш.

Кастта райкома пропагандан агитацен отдела зале вIашагIкхет шин района викалаш. Дош лу Малгобекски горисполкома председатела Г. Третьяковна. Цо дийцар района къахьегамхоша пятилетка хьалхарча шера планаш кхоачашъеча даьхача толамех. «Малгобекнефть» НГДУ, УВР, Вознесенскера газ чакхйоаккхача завода коллективаш дика лоархIаьйй шоай социалистически декхарех. Хьинаре къахьийгад района юртбоахама болхлоша а: пайда беш чакхдаьккхад дIадаха шу. Ала деза, цу тайпара лакхаленаш укхаза духхьашха яьхалга. ДикагIахьа хувпамаш хиннад социальни, культурни, спортивни сферашка.

Правобережни райисполкома председатела С. С. Кокаева дийцар района совхозийи колхозийи коллективашта карагIдаьннарех. Юккъера лаьрхIача хIара гектара тIара чуийцад 34 центнер ялат, 70 центнер фуалъяьха хьажкIаш, хIара кхоабача Iаттагара 2681 килограмм шура яьккхай, дукхагIа дехкад дулх, фуаш, тха, шекара свекла, генараш. Цхьабакъда, кхоачамбоацараш а кIезига дац. Эсала айлу къахьегама овсарле, цхьайола промышленни предприятеш планаш кхоачаш ца еш йисай. ДукхагIа, дикагIа болх бе беза наьха культурни бытовойн хьалаш тоадеш, чуIе фусамаш хьалъеш.

Районашта юкъе яьржача социалистически яхьо къахьегамхой хьинар айдарах дийцар Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза дояркас, нана-турпала Коригова Банате. Опыт дIа-хьа эцара гIулакх кхы тIа а тоадара тIахьийхар цо шин района къахьегамхой.

Хьалхалаттача дояркас аьннар хьаллаьцар цунца цхьана коллективе болх беш йолча, хIара Iаттагара 5 эзар килограмм совгIа шура яьккхача Евлоева Лебиханас, цIи хезача жаIуно Муцагов Гелане, ВГПЗ парткома секретара Лечаев Салмана, кхычар.

— Массехк шу да оаха Грознерча «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни завода коллективаца социалистически яхь лелаю, — аьлар моттигерча «Автоспецоборудование» завода электросварщика, КПСС Къулбаседа-ХIирий обкома члена А. Терентьева. — Соахка грозненций хьокхамаш лакхагIа дар. ДIахо йодача хана оаха низ кхобергбац тIехьадисар дIадаккхара. Дог тийша да тхо аргIанара цIей тхоай улицагIа хургхиларах.

«Селханара ди дIадахад, таханардар чакхдоалаш доагIа, еррига уйла кхоаненца ювзаенна хила еза», — иштта чулоацам болаш дар вIашагIкхетаре даь къамаьлаш. Шаккхе района къахьегамхошта карарча шера хьалхашка латта планаш кхы а хьинарегIа болх бе безаш я. ТIаккха мара кхоачашъюлургъяц уж.

ВIашагIкхетар чакхдалаш шин района къахьегамхошта юкъера договор чIоагIдир.

* * *

Шоаттдийнахьа кхы а шинъ доттагIлен вIашагIкхетараш хилар. Малгобекски района Вежарий яхача юрта хьоашалгIа баьхкар Правобережни района «Фарн» совхоза къахьегамхойн кулгалхойн, хIаьта Бесланерча мансови комбината болхлоша безаме тIанйцар Вознесенски газ чакхйоаккхача завода делегаци. Цар а чIоагIдир шоай предприятештен боахамаштен юкъера социалистически яхьа договораш.

М. КАРТОЕВ.

Спорта хоамаш

Запорожье. Укхаза чакхъяьлар яйгача атлетиках йола Ерригсоюзни яхьаш. Цига дакъа лаьцар вай мехкахочо спорта мастералла кандидата Черкасова Татьянас. Кховзткъей ши бIаьи метр йолча дистанцех йодаш шоззе а йиъълагIа ера из.

* * *

Курск. Езача атлетиках йола кагирхой яхьаш чакхъяьлар цу городе. Шоай дозал 82,5 долча атлеташта юкъе хьалхара ши моттиг яьккхар вай мехкахоша Люмаев ИсмаIален Джанбеков Асланбекен. Цар тренер А. Осташко ва.

* * *

Караганда. Укхаза хилар профсоюзий ДСО хьалхалекхара хетаяь яйгача атлетика яхьаш. Ткъо километр спортивни гIа баккхара дистанцех шоллагIа моттиг яьккхар грозненца Г. Хангельдиева. Дика дIайихьар яхьаш вай мехкахочо Д. Рылыщикова а. Кастта хургйолча Ерригсоюзни яхьашка дакъа лоацаш хургба уж.

ФУТБОЛ

Чакхъяьннай Нохч - ГIалгIайчен Iан ханарча футбольни чемпионата аргIанара тур. Iалаьмате эсала лайзар «Темп» (ГРМЗ). Счет 7:0 йолаш из эшайир «Нефтехимика» футболисташа. Во лайзар соахкара чемпион «Динамо» а. ЧИТО спортсменашца ловзаш шийн наIарашка 4 бургац чуялийтар цо, ше цаI мара дIачутоханзар. Кхыдола вIашагIкхетараш иштта чакхдаьлар: «Даймохк» — «Строитель» — 3:3, «Колос» — «Машиностроитель» («Красный молот») — 2:5, «Агропром» — «Вайнах» — 2:4, «Урожай»—СДЮСШОР — 2:2, «Нефтяник» — ДЮСШ («Терек») — 1:2, «Локомотив» — «Монтажник» — 2:3.

* * *

«Труд» ДСО областной совета аргIанара футболах йола чемпионат юкъеяхай. Пхи тур чакхъяьнначул тIехьагIа хьалха я В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьттен гази чакхйоаккхача завода команда.

КIАЛТОХАР

Мехка дикагIча классически кIалтохара спортсмений сбораш я Москве. Кастта Болгаре хургйолча дунен халкъашта юкъерча турнире дакъа лоацаргда цар. Столице гулбеннача атлеташта юкъе ва вай мехкахо А. Абаев.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Конкурса итогаш

НГIАССР журналистий Союза правленен бюроси, профсоюзий областной советои кепайоазоне, телевидене, радио гIолла социалистически яхь дикагIа ювцара кхайкаьча республикански творчески конкурса итогаш яьй.

Конкурса жюре оттадарах дипломаши премеши еннай: районни газеташта юкъе — Грозненски — «Заветы Ильича», Сунженски — «Знамя труда» редакцей творчески коллективашта, республикански газетий отделашта юкъе — «Грозненский рабочий» газета промышленноста, транспорта, гIишлон отдела, «Ленинан некъ» газета агропромышленни отдела коллективашта. Иштта преми хьожаяьй тема яшхара шийн дакъа юкъедахьарах «Сердало» газета отдела заведующена Х. С. Шадиевна.

РЕСПУБЛИКА ЭКРАНАШ ТIА

«ЯГУАР»

Из керда кинолента зрителашта могаду московски кинематографисташа. Фильма режиссер Себастьян Аларкон ва. Ше чилиец ва из. Чиле трагически событеш хинначул тIехьагIа шийн шоллагIа Даьхе а лаьрхIа вай мохк тIанйцаб цо. Цун хIара фильм Пиночета режима духьала цун къамо лоаттабеча къовсамах да.

ЦIи хезача перуански йоазонхочун Марио Варгас Льосы «Городи кхуврчи» яхача романагIа даьккхача картина тIера хIамаш вай хана Чиле хулаш дараш да. Событеш тIема училищера я. Фашистски режим хьаллоацача эскара лаьрхIа эпсараш ба укхаза кийчбераш. Цхьаккха курсант висац, сийдоацача ца воаккхаш, вожака, низа — низ, къизала — къизал духьалъоттае ховш вола «Ягуар» — Пабло Ромеро мара. Из къахетам боацаш, болат санна чIоагIа, цхьаннех тийша хIама доацаш ва.

Машара демонстраци йолча хана, пхьукIоаг чу герз техе курсантех цаI вув.

Венначун доттагIчо из Ягуара вийнарг лоархI. Цу ситуаце шийн выбор е езача отт фильма турпал.

Картине ролаш ловзаю къонача актераша — МХАТ-а школа-студе выпускникаша Сергей Векслера (Ягуар), Аргем Каминске (Поэт), Абдель Аль-Хадад (Раб), Янина Хачатуровас (Тереса).

«МАССАВАР ЦХЬАННЕНА ДУХЬАЛА»

Городал арахьарча шийн вилле тепча теха вийнав воккха бизнесмен хинна Борден.

Литовски кинематографисташа даьккхача цу кердача фильма керттера турпал следователь а е полицейски а воацаш, адвокат ва. Ше следстве дIа а хьош, аргIанара бехке веш волчун оагIув хьаллоацаш хургвола адвокат Джексон.

Бордена цхьацца хIама юхадекъа бахьанаш дараш а дукха бар. Бехке веш мел волчун тIера бехк баккха а гIерташ, вIалла дагадоацачунна тIаотт адвокат...

Картина даьккхад режиссера Артурас Поздняковаса. Керттерча турпала Джерри Джексона роль ловзаю Каунасски драматически театра актера Юозас Будрайтиса.

«ТЕЛЕВИЗОР ДIАЙОАЕ ДИЦ МА ЛЕЛАШ».

МоллагIа ха яьнна дале а, берашта телевизор дукхаезаш хилар вайна массанена дика ховш да. Вай, доккхагIчар шоай кIезига йоакхо елга хургда-кх цар из.

Белорусски кинематографисташа даьккхача цу кердача фильма къона турпал вовзаргва зрителашта. Ялх шу даьнна кIаьнк Гоша ва из. Iуйрийна денз сарралца телевизора хьалхашка вагIа раьза ва из.

Цкъа Гоша «Заря» фирмерча няняйга а вите, командировкагIа болх цун дай нанеи. Бодрова Саша пединститута къона студентка я, цудухьа цу сахьате барт хилар цун кIаьнкаца. Гошас хоам бу цунга шийн да телевидене цIи хеза диктор а шийн наьнацара къаьста дукха ха а хиларах, цунна шийн кIаьнк вий ховш ца хиларах.

Укхаза дIадолалу классически комедийни вIаши кхеташ доаца хьал. Фильм чакхдоаллаш, Гошай дай нанен командировкера цIабийрзача мара дIаоттац дерригга а пши-шийн метте.

Из фильм даьккхад режиссера Лукьянов Николая Инин Аркаде язъяьча сценарегIа. Сашай роль ловзаю Яковлева Юляс.

«ТРЕМБИТА»

Юха а экрана тIа я из музыкальни кинокомеди. Юрий Милютина йовзаш йолча оперетта экранизаци я из картина.

В. КОВАЛЕВА.

•ФОТОКОНКУРС

ОКТЯБРЬ ВАЙ МЕХКА КХЕЛАШКА

1987 шера — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дуз. Цу доккхача цIейца дувзаденна Нохч-ГIалгIайчен журналистий Союза правлене «Октябрь вай мехка кхелашка» яха фотоконкурс кхайкаю.

Конкурса декхар документальнии художественнии фотографе средствашца хьахьокхар:

— советски Iаьдал латтача шерашка вай республика вахаре, цун экономика, Iилма, культура, искусство дегIайоагIача, къахьегамхой хьал-таро тоаеча хинна кIоаргга хувцамаш;

— советски наьха къахьегама творчески хьисап, социалистически яхье, халкъа боахама интенсификаци еча, XII пятилетка планаш кхоачашъеча цар хьинаре дакъа лацар;

— советски вахара хьисап, вай мехка халкъий доттагIлен цхьоагIо;

— толамйш дахар вIаштIехьдоаккхача партийни организацей лоархIам, балха дисциплинен порядоки чIоагIъеча, дерригача вай вахаре эргалонаш еча коммунистий авангардни лоархIам.

Конкурсе дакъа лаца йиш я республикански, районни, городской, многотиражни газетий, издательствай фотожурналисташа санна, иштта фотодезараша а.

Республикански конкурса итогашка хьежжа г. Грозне 1987 шера ноябрь бетта дикагIдолча балхий фотовыставка хургья.

Республикански, районни, городской, многотиражни газетий редакцеша конкурсе хьаэц цхьацца дола фотографеш а, иштта хьаэц 1987 шера яь фоторепортажаш, фотоочеркаш, фотосереш. Фотографена тIехьашка дIаязъе еза балха цIи, автора тайпан цIи, шийн цIи, даь цIи, адрес.

Конкурса итогаш ю жюре, цун решенеш чIоагIъю НГIАССР журналистий Союза правлене бюрос. ДикагIдолча суртий авторашта премеш оттаю: цаI хьалхаръяр — 40 сом, шинъ шоллагIъяр — 30 сом, кхоъ кхоалагIъяр — 20 сом.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ХЬАМСАРА КИНОХЬАЖАРХОЙ!

Юбилейни» яхача кинотеатра администраце цун теркам тIаов 1986 шера 17 июле Грозненски горисполкома решенегIа чIоагIъяь йолча г. Грознера кинотеатрий балха бокъонашта. Уж кхоачашъяра тIахьех шо!

Киносеанса тIехьабиса бола кинохьожараш кинотеатре чубитац. ХIаьта цар билеташ кхы пайдана дац, хIаьта уж юха дIачу а эцац, хувца а хувцац.

Кинохьожараш киносеансашта тIехьабисар дIадаккхара «Юбилейный» яхача кинотеатра кассаша аргIанарча сеанса билеташ доххилга, киножурнал дIадоладелча соцаду.

ХIара кинохьожачо, диц де йиш яц кинотеатраша болх бара бокъонаш лораяро «Юбилейный» яхача кинотеатра болхлошта цIено а порядок а лоаттае, цига баьхкарашта дика салоIалга вIаштIехьдаккха новкъостал дергдолга.

«Юбиленый» яхача кинотеатрах лаккха культура йола грозненцаш а города хьаьший а тIаувзаргбола салоIа моттиг е хьажа деза вай.

КИНОТЕАТРА АДМИНИСТРАЦИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 ФЕВРАЛЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.

7.30 — «Ха».

8.05 — «Действующие лица и исполнители» яхача документальни фильма премьера.

8.25 — «Лаутензак вежарий» Телевизионни художественни фильм. 1-гIеи, 2-гIеи сереш (ГДР).

11.15 — «Кердадараш».

16.00, 17.30 — «Кердадараш».

16.15 — «Цирк массанена деза». Свердловскера передача.

16.45 — ...Ялхайтта даьннараштен бокхагIчарнеи».

17.35 — «Сабарде. Запись еш латт» г. Тбилисера «Чиоре» «Алиони» яхача берий ансамблей концерт.

17.50 — «Со, город, папа». Корта бохабу маларах доалача зенах дола телевизионни документальни фильм.

18.05 — «Моттиге къестаду». «Хана хьалхашкара бехктохкам» КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъяра хьакъехьара Пензенски областа партийнии советскии организацей балха опытах». Передаче дакъа лоац КПСС ЦК члена, парте Пензенски обкома хьалхарча секретара Ф. М. Куликова.

18.50 — «Тахан дунен тIа».

19.00 — Хоккей. Дунен халкъашта юкъера матч. Сборни НХЛ — сборни СССР. Канадера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — «Лаутензак вежарий» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери (ГДР).

23.10 — «Тахан дунен тIа».

23.25 — «Обиды не страшась, не требуя венца...» яхача фильма-концерта премьера. (А. С. Пушкин — критик, публицист, поэт).

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.

8.15 — «... И всего одна жизнь» Iилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Л. Н. Толстой. «После бала». 7-гIа класс.

9.05—12.00 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу. 4-гIа передача.

10.05 — СПТУ дешархошта. Истори. Москвера декабрьски вооруженни восстани.

10.35, 11.35 — Зоологи. 7-гIа класс. Оалхазараш леладар.

11.00 — Шахматни школа. Хьехархочун экран.

12.30 — Гонахьара дуне довзар. I-гIа класс. Маьхк — массане корта.

12.50 — «Кердадараш».

12.55 — Лыжни спорт. Дунен чемпионат. 30 км. МаIанах ФРГ-ра трансляци.

16.30 — «Советски Союзе гIолла». Кинопанорама.

17.00 — Хьувкъам — 87 «Ги дика хиларо дерригa къоастаду».

17.30 — Депутатски гIулакхаш (нохчий меттала).

17.50 — Техника — кийчон мугIаре (гIалгIай меттала).

18.05 — «Госприемка —хьалхара гIа».

18.25 — «Вайн дий».

19.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».

19.20 — Мультфильм.

19.30 — Закон. Бокъо. Мораль.

20.00 — «Альтернатива». ТелетIий — «Гамбург — Вашингтон».

21.00 — «Ха».

21.40 — М. И. Глинка. «Романсы». Фильм-концерт.

22.50 — «Кердадараш».

13 ФЕВРАЛЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара гимнастика. Мультфильм. Музыка.

7.30 — «Ха».

8.05 — «Лаутензак вежарий» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIеи, 3-гIеи сереш (ГДР).

11.15 — «Дунен кагирхойн».

11.50 — «Кердадараш».

16.00—17.45 — «Кердадараш».

16.10 — «Эрсий къамаьл».

16.40 — С. Михалкова турпалаш экрана тIа. «ЖIали паровозаца хувц».

17.50 — Агропром: тахане кхоанен. Колхозни рынкаца торговле колхозаша дакъа лацар (масала Ростовски областера г. Сальске).

18.20 — Эрсий музей. Репин Илья.

18.50 — «Тахан дунен тIа».

19.00 — Проблемаш — лехамаш — решенеш. Советски профсоюзий XVIII съезда накъаболхаш. Передача дIахьу политически обозревателa А. Л. Вознесенске.

20.30 — Художественни коллективий выступлени — Комсомола Ленински преме лауреаташ.

21.00 — «Ха».

21.40 — «Лаутензак вежарий» яха телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери (ГДР).

23.20 — «Тахан дунен тIа».

23.35 — Иллеца Болгаре гIолла». Эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.

8.15 — «Мурманскаца вIашагIкхетар». Телевизионни документальни фильм.

8.35, 9.35 — Истори. 4-гIа класс. Хьалхарча пятилетка гIишлош.

9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу. 17-гIа передача.

10.05 — СПТУ дешархошта. Физика. Ахпроводникех пайда ийбар.

10.35—11.40 — Истори. 7-гIа класс. XVII бIаьшарера эрсий культура.

11.05 — «Тха беш».

12.10 — Революце художникаш.

12.50 — «Кердадараш».

12.55 — Лыжни спорт. Дунен чемпионат. 10 км. Кхалнах. ФРГ-ра трансляци.

17.00 — «Россе балха ди». Документальни фильм.

17.55 — «Литературни пIаьраска».

18.25 — ДикагIчар опыт — массанена! (нохчий меттала).

18.45 — Мультфильм.

18.55 — «Нохч-ГIалгIайчен Ди».

19.15 — «Заманхо» (гIалгIай меттала).

19.45 — Шун каьхатех оттадаь концерт (гIалгIай меттала).

20.15 — Бокс. СССР чемпионат. Ахфинал. Каунасера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — «Играй гармонь», Концерт.

23.10 — «Дзюдо». СССР чемпионат. Ленинградера передача.

23.50 — «Кердадараш».

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02078. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 604.